

Arki terveeksi – mieli hyväksi

Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelma 2018–2021

TOIMINTAKERTOMUS 2019

Sisällys

1. JOHDANTO	3
2. KANSALLISET TAVOITTEET VUOTEEN 2025 MENNESSÄ – ILMIÖT PÄIJÄT-HÄMEESSÄ	4
3. TAVOITTEET VUOSILLE 2018-2021	9
4. TOIMINTA VUONNA 2019	10
I PAINOPISTEALUE: EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN ALUEELLISET JA PAIKALLISET RAKENTEET OVAT KUNNOSSA	10
II PAINOPISTEALUE: HAITOISTA VIESTITÄÄN TUTKITTUUN TIEToon PERUSTUEN YKSILÖIDEN VALINTOJEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSPOLITIIKAN TUEKSI	14
III PAINOPISTEALUE: AMMATTILAISILLA ON RIITTÄVÄSTI EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN OSAAMISTA	15
IV PAINOPISTEALUE: PAIKALLISTA ALKOHOLI-, TUPAKKA- JA RAHAPOLITIIKKAA TOTEUTETAAN SUUNNITELTUSTI JA LAAJASSA YHTEISTYÖSSÄ	18
V PAINOPISTEALUE: EHKÄISEVÄ TYÖ KUULUU KAIKILLE	18
5. TOIMINNAN SUUNTAVIIVOJA VUODELLE 2020	21
LIITTEET	22
LIITE 1. ASIKKALA	22
LIITE 2. HARTOLA	23
LIITE 3. HEINOLA	24
LIITE 4. HOLLOLA	25
LIITE 5. IITTI	26
LIITE 6. KÄRKÖLÄ	27
LIITE 7. LAHTI	28
LIITE 8. MYRSKYLÄ	29
LIITE 9. ORIMATTILA	30
LIITE 10. PADASJOKI	31
LIITE 11. PUKKILA	32
LIITE 12. SYSMÄ	33
LIITE 13. HUUMA – PÄIJÄT-HÄME, HUUMEETON MAAKUNTA -HANKE 2019-2021	34
LIITE 14. EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ EHYT RY	35

Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatio-ryhmä 3.4.2020

- Asikkala: Saila Juntunen
- Hartola: Heli Turve
- Heinola: Kirsi-Marja Vihervaara
- Hollola: Antti Anttonen
- Iitti: Irina Barkman
- Kärkölä: Erno Lampinen (Elisa Brusila)
- Lahti: Marja Mikola
- Myrskylä: Jaana Keisala
- Orimattila: Kristiina Hämäläinen
- Padasjoki: Eveliina Nieminen
- Pukkila: Piritta Ahl
- Sysmä: Tiina Luhio
- Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry: Heli Vaija
- Mente-palvelut (Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö): Virpi Penna
- Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä: Heli Lehtovaara
- Sosiaalialan osaamiskeskus Verso: Susanna Leimio

Tiedoksi:

Asikkalan hyvinvointilautakunta

Hartolan kunnanhallitus ja -valtuusto

Heinolan kaupungin hyvinvointilautakunta

Hollolan kunnanhallitus

Iitin kunnanhallitus

Kärkölän kunnan sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Lahden kaupungin osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto

Myrskylän kunnanhallitus

Orimattilan kaupungin hallitus

Padasjoen kunnan sivistyslautakunta

Pukkilan kunnanhallitus

Sysmän kunnan sosiaali- ja terveysjaosto

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta

1. Johdanto

Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelma 2018–2021 perustuu joulukuussa 2015 voimaan tulleeseen lakiin Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) sekä Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan (2015). Toimintasuunnitelma käsittää alueella tehtävän ehkäisevän päihdetyön, pelihaittojen ehkäisytyön ja edistävän mielenterveystyön. Suunnitelma on hyväksytty kaikissa alueen kunnissa sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä.

Vuosille 2018-2021 laaditun toimintasuunnitelman lähtökohtana on ollut ymmärrys ehkäisevän työn kuulumisesta kaikille. Sitä tulee tehdä laajasti eri palveluissa ja osana kuntien, järjestöjen ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Vahva yhteistoiminnan rakenne ja koordinaatio tukevat tehtävää työtä. Alueellinen toimintasuunnitelma on laadittu yhteistyössä kuntien ja sote-yhtymän kanssa. Toimintasuunnitelma kytkeytyy kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmiin.

Ehkäisevää päihdetyötä, pelihaittojen ehkäisyä sekä edistävää mielenterveystyötä on tehty seudullisesti koordinoituna vuodesta 2010 alkaen. Toimintasuunnitelman jalkautuksesta ja seurannasta vastaa Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmä yhteistyössä kuntien ehkäisevän päihdetyön työryhmien ja muiden yhteistyökumppaneidensa kanssa.

Ehkäisevä työ on osa laajaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Se ymmärretään monenlaisina toimina aina hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä riskien varhaiseen tunnistamiseen, haittojen ehkäisyyn sekä ongelmien hoitoon ja korjaamiseen.

2. Kansalliset tavoitteet vuoteen 2025 mennessä – ilmiöt Päijät-Hämeessä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen nimeämät kansalliset päihde- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin ehkäisyn tavoitteet vuoteen 2025 mennessä ovat (taulukko 1):

Alkoholi	<ul style="list-style-type: none"> Alkoholin kokonaiskulutus on alle 10 litraa 100 % alkoholia asukasta kohden (15 vuotta täyttäneet) (THL) Kerralla vähintään 6 alkoholiannosta kerran viikossa tai useammin juovien osuus on 20–64 -vuotiailla alle 10 % (THL, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH) Kerralla vähintään 6 alkoholiannosta 30 päivän aikana juovien osuus on 15–16 -vuotiaiden joukossa korkeintaan 15 prosenttia (THL, Eurooppalainen koululaistutkimus ESPAD)
Tupakka	<ul style="list-style-type: none"> Alle kahdeksan prosenttia 20–64 -vuotiaista käyttää tupakka- tai nikotiini tuotteita (THL, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH) Lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden päivittäinen tupakan, nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö vähenee sekä käytössä näkyvät erot kaventuvat näiden koulutusmuotojen opiskelijoiden välillä (THL, Kouluterveyskysely)
Huumausaineet	<ul style="list-style-type: none"> Viimeisen kuukauden aikana jotain huumausainetta käyttäneiden osuus 15–69 -vuotiaista on korkeintaan kaksi prosenttia (THL, Huumeekysely)
Rahapelaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Niiden 15–74 -vuotiaiden osuus, joilla on ollut rahapelaamisen aiheuttama ongelma viimeisen 12 kuukauden aikana, on pienempi kuin vuonna 2015 (THL, Suomalaisten rahapelaaminen -kysely) Viikoittainen rahapelejä pelaavien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus on pienempi kuin seitsemän prosenttia (THL, Kouluterveyskysely)

Taulukko 1: Kansalliset päihde- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin ehkäisyn tavoitteet vuoteen 2025 mennessä (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, 2015).

Kansalliset tulokset syntyvät alueellisten tulosten keskiarvoista, kaikkia em. tietoja ei kuitenkaan ole ollut alueellisesti saatavilla.

Sotkanetistä saadun, vuodelta 2018 olevan tiedon perusteella alueemme 20-64 -vuotiaat käyttävät *alkoholia* riskirajat ylittävällä tasolla merkittävästi enemmän (30 %) kuin tavoitetasoksi kansallisesti on määritelty (alle 10 %). Miehistä 43 % ja naisista 20 % juo kerralla vähintään kuusi alkoholiannosta kerran viikossa tai useammin. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän terveys- ja sairaanhoitopalveluissa otettiin käyttöön systemaattinen alkoholin riskikäytön seulonta yli 18-vuotiaiden kohdalla syys-marraskuussa 2019. Siitä saatuihin ensitietoihin (taulukko 10) verraten alkoholin riskikäyttö on vähentynyt tai on vähäisempää, kuin Sotkanetin tilastot kertovat (14 % seulotuista potilaista, miehistä 15 % ja naisista 9 %). Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden 15-16-vuotiaiden määrä (taulukko 2)

kääntyi laskuun kaikissa ikä- ja koulutusryhmissä. Vuonna 2017 ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien kohdalla keskiarvo oli 27,7 % ja vuonna 2019 26,5 %. Lukiolaisten kohdalla vastaavat lukemat olivat vuonna 2017 18,3 % ja vuonna 2019 17,2 %. THL:n asettamaan kansalliseen tavoitetasoon (korkeintaan 15 %) oli kuitenkin vielä matkaa erityisesti ammattioppilaitoksissa opiskelevien kohdalla.

		2017	2019
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	29	24,3
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	27,1	26,5
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	27,7	25,3
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	21,8	19,5
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	15,8	15,6
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	18,3	17,2

Taulukko 2: Kerralla vähintään 6 alkoholiannosta 30 päivän aikana juovien osuus on 15–16 -vuotiaista (Sotkanet, Kouluterveyskysely)

Alueemme 20–64 -vuotiaista asukkaista 16,6 % *tupakoi* päivittäin, kun kansalliseksi tavoitetasoksi on määritelty kahdeksan (8) prosenttia. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden päivittäinen tupakan, nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö on vähentynyt vuodesta 2017 (28,3 %) vuoteen 2018 (26,9 %) yhteensä 1,4 %. Lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden kohdalla käyttö on sen sijaan pysynyt jokseenkin ennallaan tai kasvanut hiukan (v. 2017: 6,2 % ja v. 2019: 6,6 %). Käytössä näkyvät erot eri koulutusmuotojen opiskelijoiden välillä ovat edelleen suuria. Päivittäinen *nuuskan käyttö* (taulukko 3) on kaksinkertaistunut ammattioppilaitoksissa opiskelevien kohdalla ja käyttö on lisääntynyt sekä miesten että naisten osalta. Lukiolaisten nuuskan käytön lisääntyminen ei ole yhtä dramaattista kuin ammattiin opiskelevien, ja lukioikäisten poikien nuuskaaminen on jopa vähentynyt hieman samaan aikaan, kun tyttöjen nuuskaaminen on lisääntynyt.

		2017	2019
Nuuskaa päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	13	17,5
Nuuskaa päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	1,5	7,8
Nuuskaa päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	6,1	12,9
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	7,5	6,4
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	0,7	2,2
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	3,6	3,9

Taulukko 3: Lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden päivittäinen tupakan, nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö (THL, Kouluterveyskysely)

Tavoitetta 'viimeisen kuukauden aikana jotain *huumausainetta* käyttäneiden osuus 15–69 -vuotiaista on korkeintaan kaksi prosenttia' voidaan alueellisesti tarkastella saatavissa olevien mittareiden valossa. Niiden perusteella tiedetään vain yläkouluikäisten ja toisen asteen opiskelijoiden kokeilusta ja käytöstä. Yläkoululaisista 5,6 % (v. 2017 4,9 %), ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 17,9 % (v. 2017: 15,8 %) ja lukioikäisistä 10,6 % (v. 2017: 7 %) oli kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa (Taulukko 4).

		2017	2019
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	6,1	7,2
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	3,7	4,1
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	4,9	5,6
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	17,2	17,9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	15,1	18,1
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	15,8	17,9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	9,2	13,3
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	5,5	8,9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	7	10,6

Taulukko 4: Peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden kannabiskokeilut (THL, Kouluterveyskysely)

Vuoden 2019 kouluterveyskyselystä saadun tiedon perusteella yläkouluikäisistä 9,3 % (v. 2017: 8,6 %), ammattioppilaitoksissa opiskelevista 25,7 % (v. 2017: 22,3 %) ja lukiolaisista 16,6 % (v. 2017: 12,2 %) oli kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran.

Viikoittain *rahapelejä* pelaavien osuus laski vuodesta 2017 vuoteen 2019 kaikissa muissa ikä- ja koulutusryhmissä, paitsi ammattioppilaitoksessa opiskelevien miesten kohdalla. Alueemme yläkouluikäisten osalta THL:n asettama tavoite, että viikoittain rahapelejä pelaavien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus on pienempi kuin seitsemän prosenttia, toteutui ongelmitta, ja poikienkin osalta käyrä lähestyi kansallista tavoitetta. (Taulukko 5).

		2017	2019
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	15,7	9,9
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	1,5	1,3
Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	8,5	5,4
Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	28,6	16,8
Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	3,8	4,1
Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	13,7	10,7
Pelaa rahapelejä viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	14,6	7,8
Pelaa rahapelejä viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	0,6	0,9
Pelaa rahapelejä viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	6,4	3,7

Taulukko 5: Peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden kannabiskokeilut (THL, Kouluterveyskysely)

Tavoitteeseen, niiden 15–74 -vuotiaiden osuus, joilla on ollut rahapelaamisen aiheuttama ongelma viimeisen 12 kuukauden aikana, on pienempi kuin vuonna 2015, ei ollut saatavilla alueellisia tuloksia.

Mielenterveyteen liittyvät ongelmat alakoulun 4. ja 5. luokkalaisten parissa ovat lisääntyneet vuonna 2019 vuoteen 2017 verrattuna. Koulu-uupumusta kokee yhä useampi yläkoululainen ja toisen asteen opiskelija. Ainoastaan ammattioppilaitosopiskelijoiden keskuudessa koulu-uupumus on vähentynyt. (Taulukko 6.)

		2017	2019
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	miehet	12,5	12,6
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	naiset	18,8	21,5
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	yhteensä	15,6	17,2
Koulu-uupumus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	5,8	4,8
Koulu-uupumus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	16,4	12,7
Koulu-uupumus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	12,1	8,5
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	miehet	8,5	9,9
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	naiset	16,9	21,8
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	yhteensä	13,4	16,9
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	miehet	14	16,1

Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	naiset	12	20
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	yhteensä	13	18,1

Taulukko 6: Peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden kannabiskokeilut (THL, Kouluterveyskysely)

Kohtalaista tai vaikeaa *masennusta* kokee 13,4 % (12,4 %) yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisista, 11,8 % (16,4 %) ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja 16,1 % (13,2 %) lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Saatujen depressiolääkekorvausten määrä (v. 2017) on kasvanut niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin parissa. Yli 65-vuotiaiden kohdalla saadut korvaukset (v. 2018) ovat pysyneet vuoden 2017 tasossa.

3. Tavoitteet vuosille 2018-2021

Tavoitekaudella 2018-2021 ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seudullisessa yhteistyössä keskitytään toiminnan rakenteiden ja ammattilaisten osaamisen vahvistamiseen, tiedon ja tietoisuuden sekä laaja-alaisen yhdessä tekemisen lisäämiseen. Tavoitteet ovat yhteydessä mm. kuntien hyvinvointikertomusten esiin nostamiin tarpeisiin sekä kansallisiin että Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän järjestämissuunnitelmassa mainittuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteeseen ”Päihde- ja mielenterveysongelmien sekä pelaamisen ja lähisuhdeväkivallan esiintyvyys ei ole valtakunnan keskitasoa korkeampi”. Suunnitelman pohjalta on toimittu periaatteella, mitä useampi ehkäisevää työtä osaa tehdä ja tekee, sitä kattavammin alueen asukkaat kohtaavat toimenpiteitä, minkä tarkoituksena on edistää mielenterveyttä ja ehkäistä päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta aiheutuvia ongelmia ja haittoja.

Seudulliset tavoitteet vuosille 2018–2021 ovat:

1. Ehkäisevä päihdetyö, pelihaittojen ehkäisy ja edistävä mielenterveystyö toteutuu koordinoituna verkostoyhteistyönä.
2. Päihde-, mielenterveys- ja pelihaittakysymyksistä on saatavilla tietoa helposti ja riittävästi.
3. Ammattilaiset tunnistavat päihteisiin, mielenterveyteen ja ongelmapelaamiseen liittyviä riskejä ja haittoja ja osaavat tukea asiakasta varhaisessa vaiheessa.
4. Kuntien toimet sovitetaan yhteen eri toimijoiden kanssa.
5. Ehkäisevä työ kuuluu kaikille.

4. Toiminta vuonna 2019

Ehkäisevässä työssä jatkettiin tavoitteiden mukaista toimintaa. Tässä vuoden 2019 toimintakertomuksessa kuntien raportit on lisätty liitetiedostoksi toimintakertomuksen loppuun kuvamaan yksityiskohtaisemmin tehtyjä toimia.

I Painopistealue: Ehkäisevän päihdetyön alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa

1. tavoite: Ehkäisevä päihdetyö, pelihaittojen ehkäisy ja edistävä mielenterveystyö toteutuu koordinoituna verkostoyhteistyönä.

Toimenpiteet:

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelma hyväksyttiin alueen kunnissa ja Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä keväällä 2018. Kaikkiin kuntiin on nimetty toimintaa ohjaava lakisääteinen (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015) toimielin (taulukko 6).

Kunta	Ehkäisevän päihdetyön toimielin
Asikkala	Hyvinvointilautakunta
Hartola	Erikseen nimetty työryhmä
Heinola	Hyvinvointilautakunta
Hollola	Kunnan hyvinvointityöryhmä
Iitti	Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta
Kärkölä	Kunnan hyvinvointityöryhmä
Lahti	Osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto
Myrskylä	Kunnan johtoryhmä
Orimattila	Erikseen nimetty työryhmä
Padasjoki	Erikseen nimetty työryhmä
Pukkila	Erikseen nimetty työryhmä
Sysmä	Sosiaali- ja terveystyöryhmä

Taulukko 7: Kuntien ehkäisevän päihdetyön toimielimet

Toimialueen kunnat ovat nimenneet ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin (kohdassa yhdyshenkilö, taulukko 2 ja 3), jotka toimivat tehtävässään muun työnsä ohella, pois lukien Lahden kaupunki, jossa tehtiin päätös täyspäiväisen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattorin palkkaamisesta. Työaikaa useimmille ehkäisevän työn koordinaattoreille on osoitettu 5-20 %, joidenkin kohdalla työaikaa ei ole erikseen määritelty. Koordinaattori vastaa kunnassa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä yhteistyössä toiminnallisen

PETE-ryhmän ja / tai lakisääteisen toimielimen kanssa. Koordinaattori myös edustaa kuntaa Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmässä.

Kuntien ehkäisevän päihdetyön toiminnasta vastaava PETE-verkosto (taulukko 7) toimii Asikkalassa, Hartolassa, Heinolassa, Iitissä, Lahdessa, Myrskylässä, Padasjoella ja Sysmässä. Verkostojen kokoonpano ja rakenne pyrittiin saamaan mahdollisimman monialaiseksi ja niissä huomioitiin eri näkökulmat ja tarpeet. Kuntien ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön verkostojen monialaisia rakenteita on tarkemmin kuvattu Ehkäisevän työn verkostowikissä.

Kunta	Toimielin (5 §)	Koordinaattori	Työryhmä
Asikkala	X	X	X
Hartola	X	X	X
Heinola	X	X	X
Hollola	X	X	-
Iitti	X	X	X
Kärkölä	X	X	-
Lahti	X	X	X
Myrskylä	X	X	X
Orimattila	X	X	-
Padasjoki	X	X	X
Pukkila	X	X	-
Sysmä	X	X	X

Taulukko 8: Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön rakenteet kunnissa

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmä on toiminut vuodesta 2010 alkaen. Se vastaa alueelliseen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toimeenpanosta ja toteutumisen seurannasta. Yhteistyö ja avoin vuoropuhelu on olennainen osa alueella tehtävää ehkäisevää työtä. Koordinoituina se lisää ja vahvistaa ammattilaisten osaamista sekä tietoa mm. ajankohtaisista ilmiöistä sekä olemassa olevista palveluista, niiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

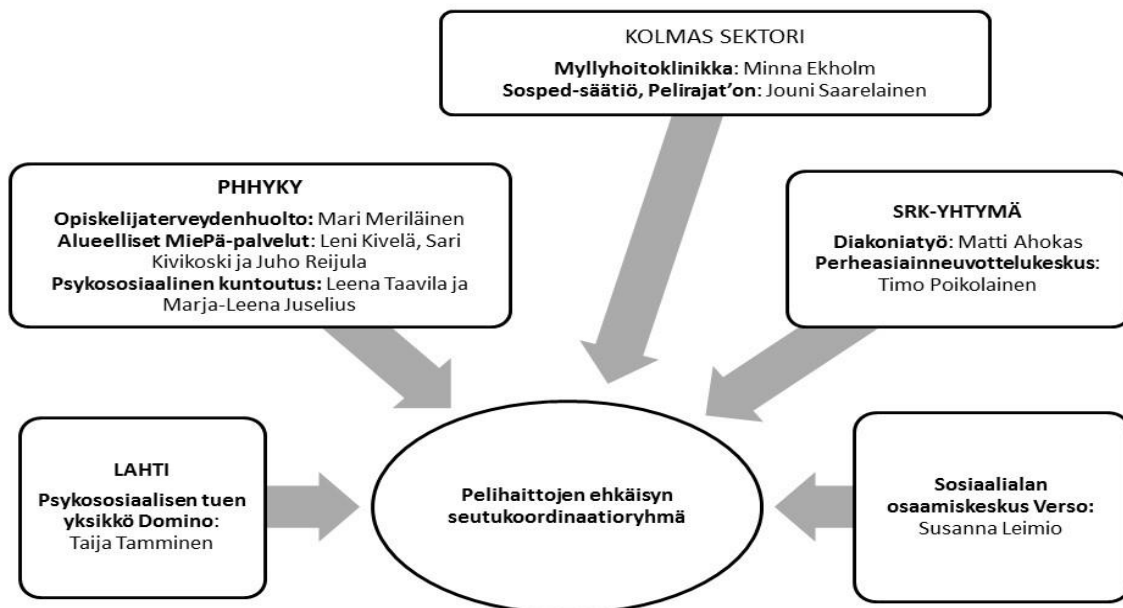
Työryhmä kokoontui vuoden 2019 aikana kuusi kertaa (á 3 tuntia). Työryhmän jäsenet osallistuivat kokouksiin seuraavasti (taulukko 8):

Taho	Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori	Osallistuminen kokouksiin (6)
Asikkala	Saila Juntunen	4/6
Hartola	Heli Turve (Jenni Lehtimaa)	2/6
Heinola	Kirsi-Marja Vihervaara (Kirsi Mäkilä)	6/6
Hollola	Antti Anttonen	4/6
Iitti	Irina Barkman	3/6
Kärkölä	Erno Lampinen (Elisa Brusila, Petra Nevalainen)	5/6
Lahti	Pia Haverinen (Hannu Lehtonen)	6/6
Myrskylä	Jaana Keisala (Sirja Westman, Maija Vauhkonen)	5/6

Orimattila	Päivi Pitkänen, Kristiina Hämäläinen, alk. 1.5. (Piia Uotinen)	2/6
Padasjoki	Eveliina Nieminen (Tytti Alho)	2/6
Pukkila	Piritta Ahl	5/6
Sysmä	Tiina Luhio	5/6
Ehyt ry	Heli Vajja	5/6
PHSPS ry	Virpi Penna	5/6
PHHYKY	Heli Lehtovaara	4/6
Verso	Susanna Leimio	6/6

Taulukko 9: Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorit ja osallistuminen kokouksiin vuonna 2019

Pelihaittojen ehkäisyn seutukoordinaatioryhmä (kuva 1) on työskennellyt vuodesta 2011 alkaen. Työryhmään kuuluu alueella toimivia, ongelmapelaajien parissa työskenteleviä alueen ammattilaisia (kuva 1). Seutukoordinaatioryhmä tukee työllään alueen muita ammattilaisia riskipelaamisen varhaisessa tunnistamisessa, asiakastuessa ja -neuvonnassa sekä hoitoonohjauksessa. Työryhmä on tehnyt näkyväksi alueen pelihoitopolkua, nostanut esiin huolta ongelmapelaajien ja näiden läheisten saamien palvelujen vähäisyydestä ja kehittänyt osaltaan saatavia palveluja. Pelihaittojen ehkäisyn seutukoordinaatioryhmä järjestää koulutusta, vahvistaa peliosaamista alueella yhteistyössä kokemusasiantuntijoiden kanssa sekä ylläpitää [ehkäisevän työn verkostowikin peliosiota](#). Se tekee kansallista kehittämissyhteistyötä mm. THL:n kanssa. Työryhmä kokoontui vuoden aikana neljä kertaa. Työryhmän jäsenet ovat olleet erittäin sitoutuneita työskentelyyn.

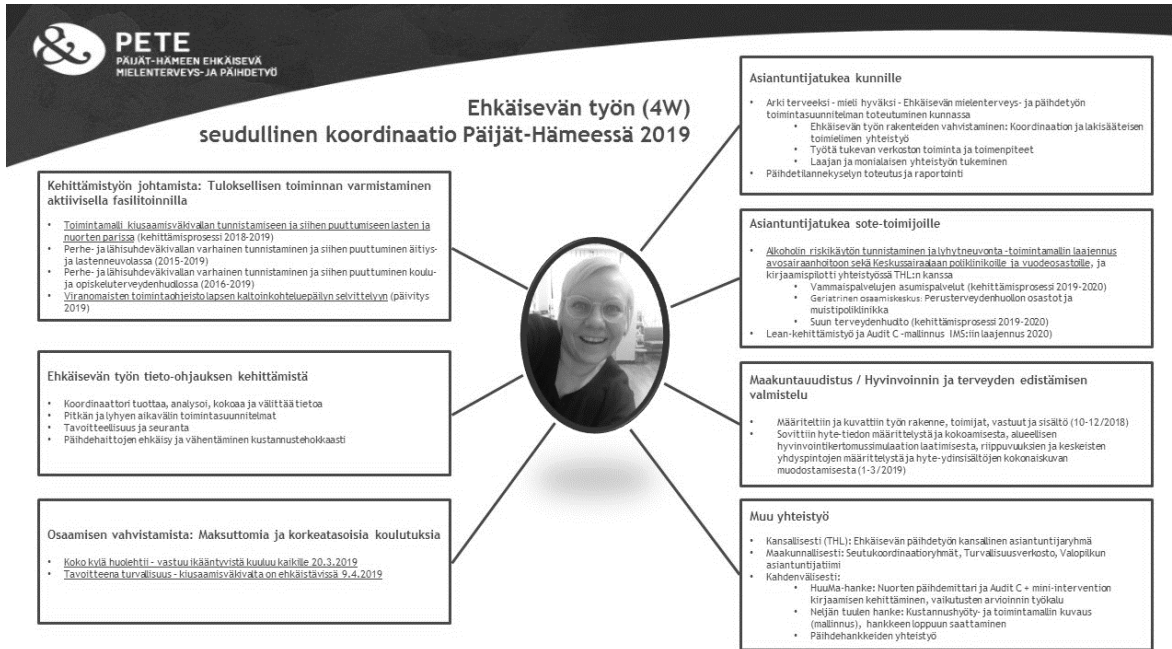
Kuva 1: Pelihaittojen ehkäisyn seutukoordinaatioryhmä 2019.

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori vastaa työn seudullisesta koordinaatiosta, asiantuntijatuesta kunnille ja Hyvinvointiyhtymälle, tukee ehkäisevän työn tieto-ohjauksen kehittämistä sekä monialaisen yhteistyön toteutumista eri hallinnonaloilla ja -tasoilla yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa. (Kuva 2). Seutukoordinaattori työskentelee Sosiaalialan osaamiskeskus Versossa. Työpanos myydään Hyvinvointiyhtymän välityksellä kunnille hintaan 0,35€ / asukas / vuosi.

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori tapasi kuntatoimijoita erikseen sovitulla kuntakäynneillä ja seutukoordinaattoriyhtymän kokouksissa. Seutukoordinaattori osallistui pyydettyä kuntien ehkäisevän päihdetyön ja toimielinten kokouksiin ja tuki asiantuntijuudellaan kunnissa tapahtuvaa ehkäisevän päihdetyön kehittämistä ja toteuttamista. Ehkäisevä työ kunnissa perustuu asetettuihin tavoitteisiin. Työtä seurataan erikseen määriteltyjen mittareiden avulla. Tiedolla johtamisen vahvistamiseksi toteutettiin (ensimmäinen) alueellinen Päihdetilannekysely yhteistyössä kuntien kanssa. Seutukoordinaattori vastasi kyselyn toteutuksesta ja raportoinnista.

Kunnille suunnatun tuen lisäksi seutukoordinaattori fasilitoi ehkäisevän päihdetyön tehostamiseen liittyviä kehittämisprosesseja kuntien omistaman Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän palveluissa. Vuoden 2019 mittavin kehittämisprosessi oli alkoholin riskikäytön tunnistaminen, puheeksiotto ja hoitoonohjaus -toiminnan laajentaminen sekä siihen liittyvän, systemaattisen ja rakenteisen kirjaamisen käyttöönotto PHHyky:n avosairaanhoidossa, poliklinikoilla ja vuodeosastoilla. Seutukoordinaattori tuki osaamisellaan myös HUU-Ma-hankkeen tavoitteita, ja erityisesti koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa roolinsa tunnistamiseksi ehkäisevässä päihdetyössä sekä kehittämisprosessia ADSUME -nuorten päihdemittarin ja mini-intervention kirjaamisen käyttöönottamiseksi. Kirjaamisen kehittämisen avulla pyrittiin lisäämään ilmiöiden ja tehdyn ehkäisevän työn näkyvyyttä.

Kehittämistyön keskiössä on aina eri toimintaympäristöissä toimivien ammattilaisten osaaminen sekä asiakkaan riittävän ja oikean avun saaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ammattilaisten osaamista on tuettu ja vahvistettu myös järjestämällä vuoden aikana kaksi korkeatasoista, kaikille avointa ja maksutonta [koulutustilaisuutta](#).

Kuva 2. Ehkäisevän työn seutukoordinaattorin tehtäviä vuodelta 2019

II Painopistealue: Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveystieteiden tueksi

2. tavoite: Päihde-, mielen terveys- ja pelihaittakysymyksistä on saatavilla tietoa helposti ja riittävästi.

Toimenpiteet:

Ehkäisevään työhön ei ole laadittu erillistä alueellista viestintäsuunnitelmaa. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (5§) velvoittaa kuntia seuraamaan päihdeoloja ja tiedottamaan niistä asiaan kuuluvalla tavalla. Laki velvoittaa kuntia myös huolehtimaan päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevan tiedon tarjoamisesta yksityisille henkilöille ja koko väestölle. Kunnat huolehtivat vastuustaan monin eri tavoin (kts. liitetiedostot).

Päihde- ja mielen terveysongelmista ja ongelmapelaamisesta (myös lähisuhdeväkivallasta), niiden riskitekijöistä, riski- ja ongelmailmiöistä sekä ilmiöiden yhteyksistä toisiinsa viestittiin monissa eri yhteyksissä. Vuoden aikana järjestettiin kaksi koulutusta, joista toisen aiheena oli ikääntyneiden parissa tehtävä ehkäisevä työ ja toisessa kiusaamisväkivallan ehkäisy. Koulutustilaisuuksien sisällöt käsittelivät ilmiöitä, niiden ajankohtaisia ilmenemismuotoja sekä keinoja riskien, ongelmien ja avuntarpeen varhaiseen tunnistamiseen sekä hoitoon tai palveluun ohjaamiseen. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä julkaisi kaksi ehkäisevän työn

pohjalta syntyneitä mediatiedotteita, joista toinen liittyi [alkoholin riskikäytön tunnistamisen ja mini-interventio -toimintamallin käyttöön ottoon](#) ja toinen [Päihdetilannekyselyn tuloksiin](#). Suorina viestintäkanavina käytettiin [Facebookia](#), [Twitteriä](#), [ehkäisevän työn verkostowikiä](#) ja sähköpostia.

III Painopistealue: Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista

3. tavoite: Ammattilaiset tunnistavat päihteisiin, mielenterveyteen ja ongelmapelaamiseen liittyviä riskejä ja haittoja ja osaavat tukea asiakasta varhaisessa vaiheessa.

Toimenpiteet:

Tiedolla johtaminen

Ehkäisevän työn tekemisen ja toimenpiteiden tulee perustua tietoon satunnaisesti valittujen toimenpiteiden sijaan. Työn tietoperusteisuus on tärkeä osa ehkäisevän työn suunnittelua, tekemistä ja kehittämistä. Ehkäisevän työn tiedolla johtamista tulee kehittää ja tehostaa, jotta se tukisi tehtävää työtä ja sen vaikuttavuutta aikaisempaa paremmin.

Kulloisenkin valtuustokauden päättyessä julkaistava hyvinvointikertomus kuvaa valittujen indikaattoreiden valossa tietoa kunnan hyvinvoinnin tilasta. Sen on tällä hetkellä keskeisin hyte-tietojohdamisen väline. Hyvinvointikertomuksen tulee sisältää ehkäisevän työn tekemisen kannalta keskeiset päihdeavainindikaattorit. Alueellisen hyvinvointikertomuksen on arveltu voivan paikata kuntakohtaisen tiedon puuttumista, mutta Päijät-Hämeessä päätöstä sen laatimisesta ei oltu tehty vuoden 2019 loppuun mennessä. Alueellisen hyvinvointikertomuksen julkaisuaikataulu on yhdenmukainen kuntakohtaisten kertomusten kanssa.

Kunnat laativat hyvinvointikertomustensa pohjalta hyvinvointisuunnitelmiin liitetyn edistävän mielenterveystyön, ehkäisevän päihdetyön ja pelihaittojen ehkäisyn toimintasuunnitelman aina vuodeksi kerrallaan. Tavoitteiden toteutumista seurataan kuntien ehkäisevän päihdetyön toimielinten toimesta. Työn tarkempi raportointi tapahtuu kuntakohtaisesti, erikseen sovitulla tavalla. Tiedon pohjalta laadittu toimintasuunnitelma ja sen sisältämät tavoitteet kohdentavat ja ohjaavat ehkäisevän työn tekemistä kunnissa ja alueella yleisesti.

Hyvinvointikertomuksen ohella muita tietojohdamisen lähteitä ovat mm. erilaiset tutkimukset ja niistä syntyvät raportit. Eri lähteistä kertyvä tieto on helposti noukittavissa käyttöön mm. SotkaNetistä. Raportointitiedon heikkous on sen jälkijättöisyys; tieto saadaan toimijoiden käyttöön usein vasta kuukausien kuluttua itse tutkimustilanteesta, ja siten paikalliset ilmiöt ehtivät jopa vaihtua ennen tulosten julkaisemista. Vastanneeseen kohderyhmään vaikuttamisen osalta ollaan jo myöhässä.

Ajankohtaisemman tiedon hankkimiseksi toiminta-alueemme kunnat toteuttivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen laatiman, ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan sidoksissa

olevan, Päihdetilannekyselyn ajalla 9.9.-13.10.2019 yhteistyössä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ja Hämeen poliisin kanssa. Tulokset julkaistiin pian kyselyn sulkeutumisen jälkeen. Kyselyyn vastasi yhteensä 4308 alueen asukasta, joista naisia oli 3014 ja miehiä 1206. Vastanneista 36 % oli alle 18-vuotiaita. Saatujen vastausten perusteella alueen asukkaat olivat huolissaan päihteiden helpposta saatavuudesta sekä läheistensä päihteiden käytöstä. Erityisesti nuoret vastaajat ilmaisivat huolensa läheistensä alkoholin käytöstä. Kyselyyn osallistuneiden mielestä päihde- ja peliongelmiin tulisi puuttua nykyistä enemmän ja ennaltaehkäisevään päihdetyöhön tulisi panostaa. Kunnat saivat käyttöönsä kyselyn vastaukset ja hyödyntävät niitä oman toimintansa kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Sosiaali- ja terveyspalveluista saatava tieto ehkäisevän työn tueksi on niin ikään ollut puutteellista. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toimeenpanema kehittämisprosessi (vuosina 2018-2019) alkoholin riskikäytön tunnistamiseksi, mini-intervention tehostamiseksi ja systemaattisen kirjaamisen kehittämiseksi johti toiminnan painopisteen muutokseen sekä työn ja työstä saatavan tiedon näkyväksi tekemiseen. Toimintamalli kirjaaamiskäytäntöineen otettiin käyttöön syys-marraskuun aikana 2019. Ensimmäisessä aallossa mukaan lähti 15 avosairaanhoidon vastaanottoa, 20 poliklinikkaa ja 16 vuodeosastoa erikoissairaanhoidosta sekä Akuutti24. Toimintamallin ja systemaattisen kirjaamisen avulla saadaan jatkossa tietoa sotepalveluissa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä sekä siihen liittyvästä alkoholin riskikäytöstä ilmiönä.

Osaamisen vahvistaminen ja lisääminen

Kun pyritään riskien ja ongelmien varhaiseen tunnistamiseen, on ammattilaisten tiedollinen, taidollinen ja asenteellinen osaaminen keskeisessä asemassa. Päijät-Hämeessä järjestettiin vuonna 2019 ainoastaan yksi päihde-, peli- ja mielenterveysaihetta käsittelevät koulutus: [Koko kylä huolehtii – vastuu ikääntyvistä kuuluu kaikille](#). Koulutukseen osallistui 42 alueen ammattilaista. Toisessa järjestetyssä koulutuksessa puhuttiin kiusaamisväkivallasta ja sen ehkäisystä. Jo jonkin aikaa vähentyneiden kysynnän ja osallistujamäärien vuoksi muita koulutuksia ei järjestetty.

Vuoden 2019 lokakuussa päättynyt, Sosiaalialan osaamiskeskus Verson hallinnoima *Neljän tuulen hanke* järjesti järjestyksessään viidennen Neljän tuulen seminaarin 26.9. Koulutuksen otsikkona ja sisältönä oli pArts – yhdessä olemme enemmän. Seminaarissa kuultiin yhteenveto hankkeesta ja sen tuotoksista sekä puheenvuoroja osallisuudesta ja yhteistyöstä monialaisessa ympäristössä. Seminaari kokosi Sibeliustaloon yhteensä 265 alueen ammattilaista ja osaajaa.

Riskien varhaisen tunnistamisen kehittäminen

Toimintamalli, minkä tarkoituksena on tunnistaa alkoholin riskikäyttö ja tehdä mini-interventio riskipisteet ylittäneelle potilaalle otettiin käyttöön Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän avosairaanhoidossa sekä erikoissairaanhoidon poliklinikoilla ja vuodeosastoilla syksyllä 2019. Toimintamalliin liitettiin myös rakenteinen ja systemaattinen kirjaaminen, jota kehitettiin osana THL:n kirjaamiskokeilua.

Toimintamallin ydin on tunnistaa alkoholin riskikäyttö [Audit C -mittarin](#) kolmen kysymyksen avulla. Mikäli potilaan riskipisteet ylittyvät, hoitajan tulee tehdä hänelle [mini-interventio](#). Mini-interventiolla tarkoitetaan lyhytneuvontaa motivoivan neuvonnan menetelmin. [Tutkimusten perusteella](#) tiedetään, että jo viisi minuuttia kestävä neuvonta vähentää alkoholin sekä riski-että haitallista käyttöä, ja on [hoitomuotona vaikuttava](#) riskikäytön kohdalla ennen riippuvuuden kehittymistä. Mahdollisen ongelmakäytön kohdalla potilaalle tulee tarjota myös mahdollisuus hakeutua päihdepalvelujen piiriin. Hoitoonohjaus tapahtuu varaamalla potilaalle puhelinaika päihdesairaanhoidajalle, joka soittaa potilaalle sovittuna päivänä.

Toiminta käynnistyi porrastetusti syys-marraskuun aikana. Ensimmäisen neljän kuukauden perusteella toimintamallin ja kirjaamisen käyttöönottoa voidaan pitää onnistuneena. Vuoden 2018 seurantatietoihin verrattuna seulontamäärät ja tehtyjen mini-interventioiden määrä moninkertaistui palveluissa: Alkoholin riskikäyttöä kartoitettiin Audit C -seulalla kesä-joulukuun, tosiasiallisesti syys-joulukuun, aikana yhteensä 4764 kertaa. Riskipisterajan ylitti 14 % seulotuista potilaista, joista mini-interventio tehtiin 53 %:lle. Vuonna 2018 mini-interventio tehtiin 7 %:lle riskipisteet ylittäneistä. Mini-interventioaktiivisuudessa oli jonkin verran vaihtelua eri toimintayksiköiden välillä.

	Miehet 18-64 v	Naiset 18-64 v	Miehet 65 v >	Naiset 65 v >
Tehdyt seulat yhteensä	1021	1083	1404	1256
Riskipisteet ylittyneet	311 (30 %)	158 (15 %)	153 (11 %)	55 (4 %)
Tehdyt mini-interventiot riskipisteet ylittäneille	164 (53 %)	77 (49 %)	91 (59 %)	30 (55 %)

Taulukko 10: Alkoholin riskikäytön seulonnassa riskipisteet ylittäneiden lukumäärä ja tehdyt mini-interventiot Avovastaanotoilla, poliklinikoilla, vuodeosastoilla ja Akuutti24:ssä ajalla 1.6.-31.12.2019.

Tehtyjen kirjausten ja olemassa olevan tutkimustiedon pohjalta voidaan todeta, että entistä useampi päijäthämäläinen alkoholin riskikäyttäjä sai neuvontaa, ja se synnytti alkoholin riskikäyttöä vähentäviä toiminnallisia muutoksia joka kymmenennessä potilaassa. Jotta lyhytneuvontatoiminta olisi kuitenkin kansanterveydellisesti merkittävää, sen tulee olla kattavaa. Toiminnan kattavuuden toteamiseksi Hyvinvointikuntayhtymässä tulee edelleen vahvistaa ja lisätä ehkäisevän työn tekemistä kaikissa toimintamallin käyttöön ottaneissa yksilöissä. Toteutuessaan, pidemmällä aikajänteellä tarkasteltuna ja muutaman vuoden kuluttua voitaneen kuitenkin todeta alkoholin ongelmakäytöstä johtuvan laitoshoidon tarpeen vähentyneen.

Lisää toimintamallin ja kirjaamisen kehittämisestä seutukoordinaattorin kirjoittamassa 21.2.2020 julkaistussa raportissa [Mini-interventio arjessa näkyväksi – mini-intervention kirjaamisen kehittäminen Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä vuosina 2018-2019](#), Verison julkaisuja 1/2020.

IV Painopistealue: Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä

4. tavoite: Kuntien toimet sovitetaan yhteen eri toimijoiden kanssa.

Toimenpiteet:

Pakka-toimintamalli on tutkittu ja vaikuttavaksi todettu sovellus päihdehaittoja ehkäisevälle paikalliselle työlle. Työn painopiste on alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuuteen puuttumisessa. Valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa THL, joka kokoaa Pakka-toimijoita verkostoyhteistyöhön. Seutukoordinaattori on osallistunut verkoston kokouksiin ajan salli-
missa puitteissa.

Kunnissa todettiin, ettei resursseja toimintamallin systemaattiseen käyttöönottoon, yksittäisiä toimenpiteitä lukuun ottamatta, ole. Pakka-toimintamalliin kytkeytyvä yhteisöinterventio-
ajattelu läpäisi kuitenkin lähes kaikkien kuntien ehkäisevän päihdetyön toiminnan.

Erilaiset tilaisuudet, tapahtumat ja tempaukset kunnissa tavoittivat lasten ja nuorten huoltajia
sekä muita kuntien asukkaita. Osallistujamäärät olivat yhteenlaskettuna tuhansia.

Yhteistyö järjestötoimijoiden kanssa oli aktiivista.

V Painopistealue: Ehkäisevä työ kuuluu kaikille

5. tavoite: Ehkäisevä työ kuuluu kaikille

Toimenpiteet:

Päijät-Hämeessä pitkään jatkunut, koordinoitu yhteistyö on tunnetusti laajaa ja monialaista,
joskin sitä voi vielä kehittää monilla eri tasoilla.

Alueellisesti yhteistyötä tehdään kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden julkisten
sekä järjestötoimijoiden ja eri yhteisöjen kanssa. PETE-ryhmien rakennetta ja laajaa yhteis-
työtä kuvattiin tarkemmin tavoitteen 1 kohdalla. Sekä alueellinen että kuntien sisäinen yh-
teistyö ehkäisevän työn osalta on pääosin tavoitteellista, avointa ja asiantuntijuuksia kun-
nioittavaa. Parhaimmillaan se toteutuu kehittämisen ja erilaisten tilaisuuksien ja tapahtumien
järjestämisen muodossa. Yhteistyön koordinaatiolla on tässä keskeinen rooli.

Ehkäisevää työtä yhteistyössä

Hämeen poliisilla on käytössään menettely huumausaineen käyttörikosasioissa, minkä pe-
rusteella ensimmäistä kertaa kiinni jäänyt alle 18-vuotias puhutellaan poliisin toimesta ja
intervention vaikutusta seurataan poliisiyksikössä. Vuoden 2019 aikana Hämeen alueella
näitä puhutuksia ja esitutkintoja oli yhteensä 38. Päijäthämäläisille, 15-17-vuotiaille

ensikertalaisille nuorille jaettiin huomautuksia 29 kappaletta, joista yksi eteni syyttäjälle (kyseessä oli toinen käyttökerta). Kiinnijääneistä 8 henkilöä oli alle 15-vuotiaita.

Ankkuritoimintaan Päijät-Hämeessä ohjautui (kirjattu tulosy) huumausaineiden ja lääkkeiden vuoksi 34 nuorta ja päihteiden välittämisestä johtuen 7 nuorta (tilastot huhti-joulukuu 2019) aikana. Ankkurissa olleista asiakkaista 25 käytti huumeita, 11 oli pitänyt huumeita hallussaan, 6 oli välittänyt, 10 kokeillut ja 23 kertoi huumeiden käytöstä lähipiirissään ja tiesi, mistä aineita saa ostettua. Samalla henkilöllä saattoi olla samaan aikaan sekä käyttöä että välittämistä.

Ensimmäisellä kerralla huumausaineista kiinni jäävä lapsi puhutetaan ja hänelle annetaan huomautus (vain yli 15v). Toisella kiinnijäämiskerralla hänet saatetaan puhuttelun jälkeen syyttäjälle suulliseen neuvotteluun. Alle 15-vuotiaille ei rikosoikeudellista seuraamusta määrätä (Rikoslaki 3 luku 4§). Yli 15-vuotiailla suoritetaan tapauskohtainen harkinta, jotta seuraamus on kohtuullisessa suhteessa tekoon. Lasten ja nuorten huumausaineiden käytössä / päihdeongelmissa keskeisempää on tuen piiriin saattaminen ja hoitoon ohjaaminen kuin rikosoikeudellinen seuraamus.

Ankkuritiimissä lasta puhutettaessa on yleisimmin paikalla poliisin lisäksi sosiaalityöntekijä (Ankkurin ja / tai lapsen oma) ja nuorisotyöntekijä. Puhutuksen jälkeen harkinnan perusteella sovitaan jatkotoimista. Nuorisotyöntekijän kanssa tapaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Sosiaalityöntekijät harkitsevat osaltaan, onko tarvetta heidän toimenpiteilleen. Käytännössä jokaisesta ankkurin asiakkaasta tehdään lastensuojeluilmoitus, jos sitä ei ole vielä tehty kyseiseen asiaan liittyen.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän psykososiaalisen kuntoutuksen päihdehuollon palveluiden kahdella päihdetyöntekijällä oli rahapeliongelman vuoksi asiakkuudessa yhteensä 52 (miehiä 36 ja naisia 16) ihmistä. Asiakassuhde päättyi suunnitellusti 23:n pelaajan kanssa, ja asiakassuhteista 23 jatkui vuoden 2020 puolelle. Asiakkaista 20 oli mukana työelämässä, eläkkeellä / kuntoutustuella 11 ja työttöminä 6. Kymmenellä (10) asiakkaalla todettiin yhtäaikainen päihde- ja rahapeliongelma. Yhtäaikainen diagnosoitu psykiatrinen sairaus ja rahapeliongelma oli 21 asiakkaalla. Joillakin asiakkailla oli peliongelman lisäksi mm. somaattista toimintakykyä vaikeuttavia sairauksia ja kehitysvammoja. Asiakkuudessa oli myös maahanmuuttajia.

Laajan alkuarvioinnin jälkeen käynnistyvä työskentely pohjautuu kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan perustuvaan ”Rahapeli-riippuvuus hallintaan”- hoito-ohjelmaan, jota käytetään asiakkaiden kanssa joko strukturoidusti tai soveltaen. Menetelmän tukena käytetään tunnetyöskentelyä, ratkaisukeskeisiä menetelmiä, palveluohjausta ja ohjausta vertaisryhmiin. Vertaisryhmät toimivat Lahden alueella hyvin. Päihdepäivystyksen lääkärille asiakkaita ohjattiin tarvittaessa, esimerkiksi diagnoosin saamiseksi. Rahapeliongelmaisista asiakkaita (potilaita) otettiin vastaan myös päihdepäivystyksessä ja joidenkin asiakkaiden vastaanotto-ajoilla tehtiin yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalvelujen kesken. Asiakkuuksien kestot olivat pituudeltaan vaihtelevia, keskimäärin asiakassuhteen kesto on n. puoli vuotta. Pelaajien läheisiä vastaanotolla kävi noin kolmannes (17 asiakasta). Läheisten tavoittaminen oli edelleen haastavaa.

Mente Palvelujen toipumisorientaatiolle perustuvan kuntoutusohjelman tavoitteena on tukea ja ohjata asiakkaita heidän oman elämän haltuunotossa ja mahdollisimman itsenäisen elämän saavuttamisessa. Osana tätä tavoitetta asiakkaita ohjataan ja tuetaan löytämään heille sopivia selviytymis- ja hallintakeinoja erilaisiin päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyen. Tuki ja

ohjaus tapahtuu erilaisten toiminnallisuuteen perustuvien yhteisöllisten ja ryhmämuotoisten sekä yksilölliseen ohjaukseen ja tukeen perustuvien menetelmien ja välineiden kautta. Kuntoutussuunnitelman laadinnassa käytetään Muutoksen ruori -itsearviointimittaria, jonka avulla kuntoutuja asettaa tavoitteita, määrittelee keinoja ja arvioi toipumistaan kahdeksalla eri toipumisen osa-alueella. Yksi toipumisen osa-alue on Riippuvuudet.

Asiakkaan Riippuvuudet osa-alueella asettamien tavoitteiden toteutumisen (päivittäinen) seuranta ja arviointi kirjataan Sofia-asiakastietojärjestelmässä olevaan kuntoutussuunnitelman Riippuvuudet osa-alueeseen. Tälle osa-alueelle kirjataan myös asiakkaan tietoisuus ongelmistaan tällä alueella ja arviointi asiakkaan keinoista vähentää näiden aiheuttamaa haittaa itselleen ja lähipiirille. Asiakastietojärjestelmän Päihdetyö-muistioon kirjataan päihdetyön interventiot, puheeksiotto ja väliintulokeskustelu.

Vuonna 2019 Mente-palveluissa kehitettiin päihde- ja riippuvuustyössä käytössä olevia välineitä ja malleja toipumisorientaation lähtökohdista. Menten yksiköissä tehtiin vuonna 2019 yhteensä 1012 kirjausta asiakastietojärjestelmään koskien asiakkaiden kanssa tehtävää päihde- ja riippuvuustyötä.

SosPed-säätiön Pelirajat'on-toiminta järjesti vuoden aikana kaksi vertaistukiryhmää ongelmallisesti pelaaville. Ryhmissä oli yhteensä 18 osallistujaa (9 miestä, 9 naista). Pelirajat'on-ryhmät kokoontuvat 12 kertaa ja niitä ohjaavat koulutetut vapaaehtoiset vertaisohjaajat. Jatkossa tavoitteena on saada myös läheisten vertaisryhmät pyörimään säännöllisesti.

Ryhmien lisäksi vertaistukea tarjottiin pelaajille ja läheisille vertaispuhelimen ja verkon välityksellä (yksilö- ja ryhmächatit). Näissä palveluissa oli tuettavia myös Päijät-Hämeen alueelta.

Ehkäisevä työ kunnissa, HUUma-hankkeessa ja Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:ssä
(kts. Liitetiedostot 1-14.)

5. Toiminnan suuntaviivoja vuodelle 2020

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön kehittäminen ja toteutus jatkuu toimintasuunnitelman mukaisesti vuonna 2020.

Diagnosoidut ja hoitoon päätyneet nuorten mielenterveysongelmat (koulu-uupumus ja masennusoireet) ovat olleet kasvussa viimeisten vuosien aikana. Moni taho peräänkuuluttaa laaja-alaista yhteistyötä ongelmien vähentämiseksi. Poliisin hallinnoima Ankkuritoiminta nostaa esiin huolen ja korostaa psykiatrisen sairaanhoitajan tarvetta osana muutoinkin jo moniammatillista työtä. Psykiatrisen sairaanhoitajan tehtävää pidetään välttämättömänä, jotta nuorten tilanteisiin osattaisiin reagoilla tilanteiden vaatimalla tavalla ja nuoret saisivat tarvitsemansa avun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Vastaavaa tarvetta on noussut esiin mm. kouluissa.

Nuorten huume- ja nuuskakokeilut ovat lisääntyvät merkittävästi. Perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja päihteiden käytön ehkäisyyn tulee panostaa tehostetusti alueemme kaikissa kunnissa. Työn tekemistä tuetaan seudullisesti mm. HUU-Ma-hankkeen toimin ja yhteistyössä PHHYKY:n kanssa.

Ehkäisevän työn tiedolla johtamisen kehittämistä jatketaan. Alkusuksysta 2020 julkaistavat päihdeavainindikaattorit otetaan käyttöön kuntakohtaisissa, mutta myös mahdollisessa alueellisessa hyvinvointikertomuksessa. Mittareista sovitaan yhteistyössä kuntien kanssa. Päihdeavainindikaattorit tukevat ehkäisevän työn painopisteiden tunnistamista ja työn tehostamista entistä vaikuttavammaksi, kattavammaksi ja kustannustehokkaammaksi. Hyvinvointikertomustyön ohella tunnistetaan myös muita mahdollisia tiedon lähteitä yhteistyössä HUU-Ma-hankkeen kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa jatketaan rakenteisen kirjaamisen kehittämistä.

Ehkäisevään työhön liittyvää viestintää kehitetään edelleen. Kuntien ja Hyvinvointiyhtymän nettisivuilla tulee olla sekä kuntalaisille että ammattilaisille kohdennettua tietoa ja linkkejä paitsi hyvinvointia ja terveyttä edistävistä toimista, myös päihde- ja mielenterveyspalveluista (ml. ongelmapelaaminen) niitä tarvitseville läheiset huomioiden.

Kuntalaisten osallisuutta ehkäisevässä päihdetyössä tulee lisätä ehkäisevän työn kaikilla tasoilla. Laaja-alaista ja kattavaa yhteistyötä vahvistetaan edelleen.

Huomioidaan koronaepidemian ja sen jälkeisen ajan erityiskysymyksiä, kuten perhetilanteiden kriisiytyminen ja niiden ennakointi oikein kohdennettujen, matalakynnyksisten palvelujen keinoin. Etsitään uusia ihmisten tavoittamisen tapoja ja riskien tunnistamisen keinoja sekä vahvistetaan ammattilaisten osaamista. Huomioidaan neljän tuulen (päihteiden käyttö, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta, mielenterveys ja ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi) näkökulma, ilmiöiden yhteys toisiinsa, työssä ja sen kehittämisessä.

Liitteet

Liite 1. Asikkala

Tavoitteet

Toimivat rakenteet ja yhteistyö, monipuolinen viestintä ja haittojen ehkäisy lähiyhteisössä.

Toimenpiteet

Asikkala on sitoutunut seudulliseen yhteistyöhön ja luonut kuntaan lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön rakenteen. Ehkäisevä päihdetyö on osa neljän tuulen mallia, jonka toiminnalla ehkäistään lähisuhdeväkivaltaa, päihteistä ja rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja sekä edistetään mielenterveyttä. Kunnassa tehtävät toimenpiteet ovat ensisijaisesti kunta-laisten hyvinvointia ja terveyttä edistäviä.

Tuotokset ja tulokset

Koulukiusaamiseen liittyviä teemoja käsiteltiin kouluissa, mutta myös mm. luottamushenkilöille järjestetyssä seminaarissa. Lasten ja nuorten *tunne- ja vuorovaikutustaitojen* vahvistamiseksi kehitettiin toimintamalleja ja toteutettiin mm. tunnemittauksia. Länsi-Asikkalan koulu oli mukana #paraskoulu-hankkeessa. Koulut, opiskeluhoolto, nuorisotoimi, 4H ja seurakunta toteuttivat yhteistyössä 3. luokkien sekä 7. luokkien *ryhmytykset*. Nuorisotoimi toteutti lisäryhmytyksiä ja luokkakohtaista työskentelyä tarpeen vaatiessa ja järjesti erilaisia palkintotunteja. Kyläkouluilla järjestettiin nuorisotoimen, 4H:n ja seurakunnan toimesta kyläkoulupäiviä. Nuorisotoimi toteutti *katupartiointia* Anianpellon markkinoiden aikaan sekä syysloman päättyessä, jolloin partiointi toteutettiin yhteistyössä poliisin Ankkuri-tiimin kanssa.

EHYT ry:n Hubu® -*päihdekasvatustunnit* toteutettiin 7. - 9. luokkalaisille. 8. luokkalaisille. Toteutetut tunnit olivat osa maakunnallista HUU-MA -hanketta. Hubu® -tunnit haluttiin tarjota myös 7. ja 9. -luokkalaisille. Koulutettiin koulun henkilöstöä suojaavista tekijöistä Hubu®-tunteihin liittyen. Vanhempainillassa esiteltiin Hubu®-tunneilta kerättyjä tuloksia, annettiin ajankohtaista tietoa nuorten päihteiden käytön tilanteesta ja tarkasteltiin ehkäisevää päihdetyötä nimenomaan *vanhemmuuden tukemisen* näkökulmasta.

Ehkäisevän päihdetyön viikolla järjestettiin yläkoulun, lukion ja Salpauksen auloissa toimintapisteitä ja tarjottiin tietoa kannabiksesta. Opiskeluhoolto toteutti lukion ja Salpauksen auloissa noin kerran kuukaudessa ehkäisevää työtä eri teemoihin liittyen *huoltoasema* -periaatteella. Etsivä nuorisotyöntekijä päivysti yläkoulun aulassa.

Viestintää toteutettiin mm. tekemällä lehtikirjoitus Päijät-Häme-lehteen ehkäisevän päihdetyön viikolla. Esitettiin kouluterveyskyselyn keskeisiä tuloksia hyvinvointilautakunnalle, kasvatus- ja opetuslautakunnalle sekä seuratoimijoille. Viestittiin sosiaalisen median kautta, ja todettiin se keskeiseksi väyläksi lasten ja nuorten tavoittamisessa. Työntekijöille ja vanhemmille järjestettiin info- ja koulutustilaisuuksia kannabiksesta ja rahapelaamisesta. Vääksyn yhteiskoulun opo ja terveydenhoitaja laativat täysi-ikäistyville nuorille kirjeen, jossa lueteltiin oikeudet ja velvollisuudet, joita nuori saa täysi-ikäiseksi tultuaan.

Liite 2. Hartola

Tavoitteet

Päivitetään kunnan sisäinen päihdeohjelma, palveluiden saatavuuden ja riittävyysarviointi, PAKKA -toimintamallin käyttöön ottamisen suunnittelu, koulutusten lisääminen, viestinnän parantaminen sekä esite saatavilla olevista kunnan tukipalveluista.

Toimenpiteet

Hartolassa toimii ehkäisevän päihdetyön toimielin sekä PETE -ryhmä. Ehkäisevän päihdetyön toimielin kokoontui vuoden aikana kolme kertaa ja PETE -ryhmä myös kolme kertaa.

Suunniteltiin PAKKA-toimintamallin käyttöönottoa, mutta se ei vielä kuluneena vuonna toteutunut.

Tuotokset ja tulokset

Toteutettiin huume-kysely kouluilla, jossa kerättiin tietoa huumeiden käytöstä ja saatavuudesta, tietoja käsiteltiin ehkäisevän päihdetyön ryhmässä. Myös kouluterveyskyselyn tulokset käsiteltiin ehkäisevän päihdetyön ryhmässä. Kunnassa toteutettiin Päijät-Hämeen alueen kuntien yhteinen päihdetilannekysely, ja sen tuloksia käsiteltiin yhdessä hyvinvointikoordinaattorin kanssa. Tarkoitus oli nostaa tärkeimpiä seikkoja osaksi laajempaa hyvinvointikertomusta sekä painottaa siinä nousseita asioita ehkäisevän päihdetyön toimielimen sekä PETE -ryhmän toimintasuunnitelmissa.

Tehtiin Hartolan Nuorten työpajalle sekä Hartolan kunnalle päihdeohjelmat, jotka vahvistettiin sivistystoimessa. Suunniteltiin myös kattavaa palvelunumero-opasta, Hartolan ”Helppi -vihkoa”, johon on koottu yhteystiedot alueen palvelunumeroista ja tukinumeroista, myös päihdetyön osalta.

Järjestettiin Turvallisuus ja huumeet Hartolassa -keskustelutilaisuus, jossa käsiteltiin esiin nousevia asioita kouluterveyskyselyyn sekä turvallisuuskyselyyn liittyen. Mukana oli Susanna Leimio Versosta sekä Anne-Marie Haavisto HUUMA -hankkeesta. Keskustelutilaisuuden jälkeen suunniteltiin jatkumona erilaisia toimia erityisesti nuorten päihteiden käyttöön liittyen, mm. tukikoulutusta koulun ja päivähoidon henkilöstölle (toteutui alkuvuodesta 2020), nuuska-agentti -koulutusta koululla, Juteltaisko? -koulutusta ja oppitunteja, Hubu-päihdekasvatustunteja 7. ja 8. luokkalaisille sekä henkilöstökoulutusta ja vanhempaintilaisuutta, Huuma -hankkeen vetämät, nuorten työpajat alkoivat suunnittelulla syksyllä 2019 ja toteutuvat alkuvuodesta 2020. Toteutettiin myös Hämeen poliisin huumeyksikön asiantuntijan vierailu ja koulutus nuorten parissa työskenteleville kunnan työntekijöille.

Järjestettyjä tilaisuuksia ja tapahtumia olivat myös PETE -ryhmän esittäytyminen ja päihdetilannekyselyn lanseeraus kunnan harrastemessuilla, PETE -ryhmän jalkautuminen markkinaperjantaina iltanuokulle ja kylälle syyskuun alussa, PETE -ryhmän mukana olo joulupöydällä sekä ehkäisevän päihdetyön mukana olo Nuorten työpajan ja Juttutuvan järjestämässä vanhusten viikon kohtaamiskahvilassa. Kunnan järjestämä Turvallisuusilta oli osittain myös ehkäisevän päihdetyön toimintaa käsittävä tilaisuus. Nuokku oli avoin nuorille koulun päätöspäivänä.

Liite 3. Heinola

Tavoitteet

Lasten ja nuorten tunnetaitojen vahvistaminen, kiusaamisen ehkäisy, Heinolassa sanotaan ”hei”, kävely- ja pyöräilyreittien kartoittaminen, työttömien kohtaamispaikkatoiminnan virittäminen, kampanjat ja harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen.

Toimenpiteet

Heinola on sitoutunut seudulliseen yhteistyöhön ja noudattaa lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön toiminnalla ennalta ehkäistään lasten, nuorten ja perheiden sekä ikääntyneiden syrjäytymisen vaaraa, kehittämällä, kouluttamalla ja tarjoamalla erilaisia matalan kynnyksen palveluja. Terveysliikuntakaupunkina tavoitteena oli kaikkien ikäryhmien tasavertainen hyvinvointi ja terveyden edistäminen.

Tuotokset ja tulokset

Toteutettiin energijuomakampanja laajassa yhteistyössä kauppiaiden ja järjestöjen kanssa. Toteutettiin myös päihdetilannekysely yhteistyössä alueen muiden kuntien kanssa. Koulutettiin Heinolan ensimmäiset Nuuska-agentit vapaaehtoisista 8.-9. -luokkalaisista yhteistyössä EHYT ry kouluttajan kanssa. Järjestettiin alakoulun 6. luokille rahapeliteemainen Valintojen Virta.

Tarjottiin kaikille ja kaikenikäisille mahdollisuus liikkua vapaa-aikana. Tiedotettiin liikuntatarjonnasta nettisivuilla ja jaettiin koululaisille [Minun harrastukseni -vihkonen](#). Tuettiin vähävaraisia liikuntaharrastemaksuissa. Koulutettiin uusia liikuntakavereita 7.-9. -luokkalaisista. Toteutettiin [liikuntaneuvontaa](#) yhteistyössä soten kanssa.

Jaettiin Vanhustenviikolla julistemateriaalia kotihoitoon ja vanhuspalveluyksiköihin. Toteutettiin Vie vanhus ulos -tapahtuma, jossa haastettiin kunnan päättäjiä ulkoiluttamaan palvelutalon asukkaita.

Liite 4. Hollola

Tavoitteet

Lisätään terveystoimintapalveluita yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, painostetaan nuorten päihdehaittojen ehkäisyyn ja lisätään harrastusmahdollisuuksia eri ikäryhmille koko kunnan alueella.

Toimenpiteet

Lisättiin 4.-5. -luokkalaisten lasten ja 8.-9.-luokkalaisten nuorten mahdollisuuksia harrastaa jotakin.

Ehkäistiin 8.- ja 9. -luokkalaisten nuorten kannabiksen, marihuanan, nuuskan ja alkoholin kokeilua ja käyttöä.

Tuotokset ja tulokset

Perustettiin 10 uutta liikuntaryhmää, joista 4 sijoitettiin liikuntapalveluihin, toteutuu vuonna 2020.

Oltiin mukana HuumMa-hankkeessa ja toteutettiin HuBu-tunnit kaikille 8.-9.-luokkalaisille. Keväällä järjestettiin nuuska- ja kannabisaiheiset illat.

Kunnan vapaa-aikatoimi piti yllä yhteisöllistä kahvilaa pääkirjastossa ja Kalliolan kirjastossa. Niiden yhteydessä järjestettiin erilaisia tapahtumia ja tempauksia yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kunta järjesti myös koulujen loma-ajan toimintaa lapsille ja nuorille sekä työpaikkatreffit yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa kesätyöpaikkojen löytämiseksi ja tarjoamiseksi nuorille kesätyösetelin keinoin.

Toteutettiin THL:n Kouluterveyskysely ja käytiin sen tuloksia läpi yhdessä koulujen rehtoreiden kanssa. Toteutettiin seudullisesti yhteinen Päihdetilannekysely.

Liite 5. litti

Tavoitteet

Kunnan PETE-ryhmän toimintaan saattaminen siten, että eri alojen jäsenet ryhmässä saavat ryhmästä työkaluja työhönsä tai vastauksia askarruttaviin kysymyksiin. Tavoitteena kokouksille oli, että aina esille tulleiden haasteiden edessä pyydetään seuraavaan kokoukseen asiantuntija vastaamaan aiheeseen. Tavoitteena myös oli, että järjestetään tematiikkaan kuuluvaa ennaltaehkäisevää työtä erilaisin tapahtumin ja huomioidaan toiminnassa valtakunnalliset teemaviikot / -päivät, ym.

Toimenpiteet

Kokouksissa oli eri alojen asiantuntijoita kutsuttuna. Poliisi sitoutui työryhmään tuoden kokouksiin virkavallan näkemyksen ajankohtaisista aiheista. Pete-ryhmässä kävi edustajia ja asiantuntijoita mm. Huuma-hankkeesta, lasten- ja nuorten psykiatrisista palveluista, EHYT ry:stä sekä Päijät-Hämeen sosiaali- ja kriisipäivystyksestä.

litin PETE-ryhmä teki huolenilmauksen lisääntyneestä pillerikatukaupasta PHHyky:lle. Tämän vaikutuksia tarkasteltiin seuraavassa kokouksessa ja aikuissosiaalityön edustajat toteivat, että huolenilmauksella oli ollut vaikutuksia pillerikaupan vähenemiseen.

Tuotokset ja tulokset

Järjestettiin nuokulla kansainvälinen ilta, johon osallistui myös vaihtarinuoria Kouvolasta. Illan aikana kokkailtiin yhdessä. Mukana oli myös Nuorisokeskus Anjala. Lisäksi järjestettiin myös Liikenneilta yhteistyössä Liikenneturvan kanssa, Mocktail-baari ja päihdevalistusta yhdessä Kännikapina-hankkeen kanssa sekä koulun päättäjäisilta, jossa paistettiin makkaraa, kisailtiin ja ajettiin minimotocrossia. Avattiin Nuokku-katos, kirjoiteltiin hyvän mielen toivoksia sukkiin Asunnottomien yön keräykseen ja järjestettiin Hyvän mielen toritapahtuma yhdessä litin työpajan nuorten kanssa. Pidettiin Nuokun pikkujoulut ja saateltiin Nuokku joululomalle kuplavohveleiden voimin.

Toteutettiin seksuaalisuuden teemaviikko, jossa sisältöinä mm. Setan luento, tietokilpailu yläkoululaisille välituntisin sekä iltatapahtuma, jonka pääesiintyjä Aleksanteri Hakaniemi. Toteutettiin Yö laavulla -seikkailuretki yhdessä litin Latun kanssa. Toteutettiin Hubu-tunnit 8.-luokkalaisille sekä vanhempainilta.

Liite 6. Kärkölä

Tavoitteet

Kuuluminen seudulliseen koordinaatioryhmään, kunnan alueen toimijoiden välinen keskustelu yhteys, työtä tekevät tietävät mistä saavat tarvittaessa lisätietoa, ammattilaiset tunnistavat päihteisiin, mielenterveyteen ja ongelmapelaamiseen liittyviä riskejä ja haittoja ja osaa- vat tukea asiakasta varhaisessa vaiheessa ja käydään keskustelua muiden toimijoiden kanssa ehkäisevään työhön liittyen.

Toimenpiteet

Nimettiin jäsen ja varajäsen koordinaatioryhmään ja osallistuttiin sen toimintaan aktiivisesti. Koordinaatioryhmään osallistumalla pysyttiin perillä alueellisesti vallitsevasta tilanteesta. Integroitiin ehkäisevä työ osaksi kunnallisia työryhmiä. Laajennettiin verkostotyöryhmien kokoonpanoa tarpeiden mukaan. Toteutettiin Kunnan koulutukset poikkihallinnollisena yhteistyönä, mahdollistettiin työntekijöille myös organisaation ulkopuolisiin koulutuksiin osallistuminen. Aloitettiin keskustelu käytännön ehkäisevää työtä tekevien ryhmän perustamiseksi. Lisättiin kaikille kuntalaisille suunnattua, yhteisöllisyyttä lisäävää toimintaa. Toteutettiin kampanjoita ja jaettiin tietoa. Mahdollistettiin vapaaehtoistyön tekeminen.

Tuotokset ja tulokset

Yläkouluikäisille järjestettiin hyvinvointimessut, jossa esiteltiin erilaisia päihteettömiä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Ehkäisevän päihdetyön viikolla järjestettiin 7. -luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen toiminnallinen vanhempainilta ”Survival Games”. Nuorisopalvelut jalkautuivat nuorten keskuuteen koulujen päättäjäsiltana, Valon ja musiikin iltana ja joinakin yksittäisinä viikonloppuina. Nuoriso-ohjaaja ja etsivän nuorisotyön palveluohjaaja kävivät rippileirillä pitämässä päihdekasvatustunnit. Nuorten työpajan toiminta käynnistyi ja sinne laadittiin päihdesuunnitelma. Hyvinvointipisteen toiminta käynnistyi koululla. Pisteellä voi tavata kuraattoria, terveydenhoitajaa, koulupsykologia ja nuoriso-ohjaajaa. Nuoriso-ohjaaja osallistui ”Onks tää normaalia” -Chat koulutukseen, Chat-päivystykseen omilla vuoroillaan. Lasten- nuorten- ja perheiden palveluverkoston moniammatillinen tiimi lähestyi perheitä ”huoli kirjeillä”. Toisen aiheena oli lasten- ja nuorten päihteiden käyttö ja toisessa kunnan kiinteistöihin kohdistunut ilkivalta.

Senioriohjaaja keskusteli ryhmissään ikääntyneiden päihteiden käytöstä. Savuttomuutta on nostettu esiin uusilla merkinnöillä (savuton alue). Kaikki kunnan tilaisuudet ja ryhmät ovat päihteettömiä ja tarvittava puheeksi ottaminen kuuluu jokaisen työnkuvaan.

Kärkölän kunta toteutti päihdetilannekyselyyn ja sai siihen 115 vastausta. Vastaukset käsiteltiin hyvinvointityöryhmässä ja sieltä pyrittiin nostamaan akuutteja tarpeita seuraavan vuoden suunnitteluun. Kouluterveyskyselyn tulokset olivat huolestuttavia, kyselyn tulosten perusteella tehtiin jatkoselvityksiä ja linjattiin toimenpiteitä vuodelle 2020.

Osallistuttiin HUU-Ma-hankkeen toimintaan järjestämällä työpajoja sekä ammattilaisille että nuorille. Niiden tarkoituksena oli muotoilla Kärkölän mallia, minkä tavoitteena on vanhemmuuden tukeminen ja perheiden yhteinen tekeminen.

Kunta oli mukana myös monissa kansallisissa kampanjoissa (Tipaton tammikuu, Älä välitä, Selvinpäin kesään ja Anna lapselle raitis jouluku). Lisäksi järjestettiin Ehyt ry:n Ensihuolikou- lutus yhteistyössä Ehyt ry:n kanssa ja vanhempainilta, jossa aiheena ”lapset ja nuoret so- messa, yhteistyössä MLL:n kanssa.

Liite 7. Lahti

Tavoitteet

Asukkaiden tieto päihdehaitoista ja niiden vähentämisestä sekä päihdetilanteesta lisääntyy. Päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaaminen lisääntyy kaikissa kaupungin tehtävissä ja ehkäisevän päihdetyön toimet kaupungin eri tehtävissä tulevat näkyviksi. Laaja-alaisen yhteistyön tekeminen muiden ehkäisevää työtä tekevien toimijoiden kanssa lisääntyy (eri viranomaiset, seurakunta, poliisi, yhdistykset, järjestöt ja yhteisöt).

Toimenpiteet

Perustettiin ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattorin toimi vuoden 2020 alusta alkaen. Määriteltiin ehkäisevän päihdetyön seurantamittarit ja indikaattorit, joiden avulla kohdennettiin toimenpiteitä tarkoituksenmukaisesti.

Tehtiin ehkäisevää päihdetyötä näkyväksi eri palvelualueilla, esim. opiskeluhuollossa kehittämiskohteina olivat poissaoloihin puuttuminen, oppilaiden kuulluksi tuleminen sekä koulu-yhteisön myönteisen vuorovaikutuskulttuurin ja osallisuuden lisääminen. Panostetaan päihdeiden käytön ehkäisemiseen ja käyttöön puuttumiseen sekä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiseen työhön.

Tuotokset ja tulokset

Tapahtumat: Toteutettiin Päihdeputki kuudesluokkalaisille (teemoina digi- ja rahapelaaminen, energiajuomat, tupakkatuotteet, alkoholi ja huumeaineet). Tapahtuman aikana järjestettiin vanhempainilta kuudesluokkalaisten huoltajille. Toteutettiin 8.-luokkalaisille suunnattu teematapahtuma Järkeä vai ei? monialaisena yhteistyönä- Tapahtuman aiheina olivat seksuaalinen itsemääräämisoikeus, sosiaalinen media ja päihteet sekä näihin teemoihin liittyvät omat rajat, oikeudet ja velvollisuudet. Tarjoamalla kyyti (kuljetus, bussilippu) tapahtumaan mahdollistettiin tasa-arvoinen osallistumismahdollisuus oppilaille koulun sijainnista riippumatta. Tuettiin Kiusaamisen vaikutukset mielenterveyteen -luentotilaisuuden ja Pimeydestä valoon -tapahtuman toteuttamista. Osallistuttiin koko perheen ulkoilutapahtumaan (Joulumaa) Urheilukeskuksessa. Hyvän mielen viikolla draamapajan nuoret jalkautuivat torille ja kirjaston tuntumaan toivottamaan hyvää mieltä lahtelaisille. Oltiin mukana mm. Asunnottomien yö -tapahtumassa yhteistyössä monien eri toimijoiden kanssa. Varauduttiin koulujen päättymisjuhlintaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Nuoria oli tavallista vähemmän liikkeellä. Ennaltaestävä toiminta oli ollut vaikuttavaa.

Koulutukset: Järjestettiin Ehyt ry:n toteuttama HUBU-koulutus kaikille yläkoulun 9. luokkalaisille osana HuuMa-hanketta.

Kampanjat ja tempaukset: Kampanjoitiin ja välitettiin tietoa ehkäisevän päihdetyön sisällöistä. Toteutettiin Tipaton tammikuu -julistekampanja ja jaettiin materiaalia PETE-kasseissa mm. erilaisissa messutapahtumissa. Tuettiin yhdistystoimijoita ehkäisevän päihdetyön tekemisessä, mm. Valopilkkujen #mä<3mua -kampanja koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Liikuntapalvelut olivat mukana A-klinikan valtakunnallisessa viestintäkampanjassa, jossa kaupungin kuntosalit julistautuvat dopingvapaiksi liikuntapaikoiksi. Kampanjan materiaalien näkyvyyttä lisättiin eri kohteissa.

Liite 8. Myrskylä

Tavoitteet

Luodaan ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön rakenteiden kuntaan, viestitään päihde- ja mielenterveys- ja pelihaitoista kaikille ikäryhmille ja kehitetään kunnan henkilöstön osaamista.

Toimenpiteet

Nimettiin Ehkäisevän päihdetyön toimielin. Perustettiin ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja laadittiin toimintasuunnitelma, joka hyväksyttiin toimielimessä. Seurattiin kunnan päihdeoloja ja hankittiin tutkittua tietoa. Tiedotettiin niistä, toteutettiin kaikkiin ikäryhmiin kohdistuvaa viestintää ja tiedotettiin myös toimijoita palvelurakenteesta, yhteistyökumppaneista, keinoista ja menetelmistä. Koulutettiin ja ohjeistettiin kunnan ja seurakunnan henkilöstöä sekä vapaaehtoisia tunnistamaan päihde-, mielenterveys- ja peliongelmat sekä ottamaan ne puheeksi ja tarjoamaan niihin tukea varhaisessa vaiheessa.

Tuotokset ja tulokset

Myrskylän kunta nimesi ehkäisevän työn työryhmän sekä toimielimen vuoden 2019 aikana. Työryhmä kokoontui säännöllisesti 5 kertaa.

Kaikki työryhmän jäsenet tahoillaan tehostivat viestintää niin organisaatioiden sisällä kuin ulkopuolellakin. Seudullinen PETE-työryhmä järjesti syksyllä Päihdetilannekyselyn, johon Myrskylän osalta tuli 144 vastausta. Suurin vastaajaryhmä olivat alle 18-vuotiaat kuntalaiset. Päihdetilannekyselyn tulokset esiteltiin toimielimelle.

Henkilöstön koulutustarpeeseen vastattiin kattavalla koulutusiltapäivällä syyskuussa. Puhujina paikalla olivat PHHYKY:n edustajat lastensuojelusta ja psykiatrian palveluista, EHYT ry ja poliisi. Koulutukseen osallistui kattavasti kunnan, seurakunnan ja yhdistysten edustajia, sekä vapaaehtoisia.

Varhaiskasvatuksessa toteutettiin lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioivaa ja sitä edistävää varhaiskasvatusta. Kaikki vapaa-aikatoimen järjestämä ja organisoima toiminta oli päihteetöntä. Nuoriso- ja liikuntapalvelut ja vapaa-aikatoimi oli aktiivisesti mukana kunnan järjestämissä tapahtumissa, ja tiedotti päihteettömistä kampanjoista koko kunnan henkilöstöä. Päihteettömiä kampanjoita markkinoitiin myös sosiaalisessa mediassa. Katupäivystystoiminta toteutui vapaaehtoisvoimin keväällä 2019, syksyllä vapaaehtoisia ei ollut riittävästi toiminnan käynnistämiseksi. Nuorisotilalla luotiin yhteiset pelisäännöt yhdessä nuorten kanssa, joiden noudattamista seurattu ja valvottu. Nuorisotilalla on järjestetty erilaisia teemailtoja päihteettömyyteen liittyen. Etsivässä nuorisotyössä järjestettiin keväällä matalan kynnyksen palvelupiste nuorille ja heidän läheisilleen, jossa oli mahdollista saada yksilöllistä ohjausta eri osa-alueilla ja tarvittaessa ohjausta tarvittavan palvelun piiriin. Koulun opetuksessa sekä muussa toiminnassa on käytetty tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavia työ- tai toimintatapoja kuten yhteispelihankkeen materiaalia. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaan on seurattu kouluterveyskyselyllä. Myrskylän kuntouttavan työtoiminnan ryhmä aloitti toimintansa helmikuussa. Säännöllisen arjen, merkityksellisen tekemisen, yhteisöllisyyden, osallisuuden ja vertaistuen avulla pyritään ehkäisemään päihde- ja mielenterveysongelmia. Toimintakeskus on päihteetön yksikkö.

Liite 9. Orimattila

Tavoitteet

Ammattilaiset tunnistavat päihteisiin, mielenterveyteen ja ongelmapelaamiseen liittyviä riskejä ja haittoja ja osaavat tukea asiakasta varhaisessa vaiheessa, kunnan henkilöstö ohjeistetaan ja koulutetaan puuttumaan lähisuhdeväkivaltaan, hallintokuntien päätösten valmistelussa otetaan käyttöön lapsivaikutusten arviointi ja perhekeskustoimintamallia kehitetään eri toimijoiden yhteistyönä.

Toimenpiteet

Ehkäisevää päihdetyötä edistettiin osana normaalia arkityötä sekä esimerkiksi lasten ja nuorten palveluverkko-ohjausryhmän kautta, jossa mukana oli myös poliisin edustaja.

Tuotokset ja tulokset

Varhaiskasvatuksen perheohjausta tehtiin tavoitteellisesti. Kouluilla oli käytössään hyvinvointityön malli. Kokeiltiin kesällä alle kouluikäisten maksutonta kesäliikuntaa, kehitettiin kesätoimintaa yhteistyössä seurojen ja yhdistysten kanssa. Kaikki koulut olivat Liikkuvia kouluja. Koululaisille tarjottiin ilmaisia kerhoja. Opetushenkilöstöä koulutettiin Friends-ohjelmaan, KiVa-kouluun, Versoon ja LionsQuest-ohjelmaan. Avattiin ns. pienten nuokku alakoulun 3.-5.-luokkalaisille yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vapaaehtoistoiminnan verkosto aloitti toimintansa. Jatkettiin Orimattilan KOTO-hankkeen tekemää kiintiöpakolaisten elintapaohjausta osana kunnan kotouttamistyötä. Lisättiin liikuntaneuvontapäiviä. Käynnistettiin kaksi ammatillista työpajaa. Kehitettiin etsivää nuorisotyötä. Oltiin mukana maakunnallisessa ehkäisevässä työssä.

Toteutettiin THL:n kouluterveyskysely ja päihdetilannekysely, jotka vietiin ensi kerran tiedoksi myös päättäjille sekä valiokuntaan, kaupunginhallitukseen että valtuustolle. Kahteen viimeiseen ensimmäisen kerran.

Järjestettiin Huuma-hankkeen kautta koulutuksia ja oppitunteja henkilöstölle ja yläkouluikäisille nuorille. Koottiin tietoa ehkäisevän työn toimijoista, mutta todettiin, että usein päivitystä vaativan yhteystietolistan tekeminen on haasteellista. Tunnistettiin keskeiset toimijat.

Kehitettiin sosiaalisen median viestintäkanavia osana ehkäisevän työn tiedottamista. Avattiin ehkäisevälle työlle omat sivut osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kotisivuja.

Kaupungissa aloitti hyvinvointipäällikkö, jonka päätehtävä on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittäminen ja johtaminen. Kaupungin ensimmäinen hyvinvoinnin vuosiraportti (vuodelta 2018) valmistui.

Liite 10. Padasjoki

Tavoitteet

Järjestetään ehkäisevän päihdetyön teemavuosi. Tehdään ehkäisevä työ tutuksi kuntalaisille ja määritellään sen tekemisen rakenteet. Tunnistetaan pysyväksi soveltuvia toimintamalleja ja syvennetään yhteistyötä eri tahojen kanssa. Kiinnitetään huomiota parempaan tiedottamiseen. Teemavuosi kestää juhannuksesta – juhannukseen 2019-2020.

Toimenpiteet

Kaikki ehkäisevän päihdetyön toimielimeen kuuluvat tahot osallistuivat teemavuoden järjestämiseen. Teemavuosi suunnattiin kaikille kuntalaisille. Järjestämisen tukena käytettiin erilaisia, järjestöjen tuottamia, valmiita materiaaleja.

Kootaan teemavuoden pohjalta malli ehkäisevän työn toiminnalle: Valitaan käyttöön jäävät toimintamallit ja sovitaan mahdollisista muutoksista. Vahvistetaan tavoitteellista yhteistyötä.

Tuotokset ja tulokset

Toteutettiin päihdetilannekysely ja esiteltiin sen tuloksia hyte-ryhmälle. Kuntalaisille jaettiin tietoa tuloksista paikallisessa lehdessä ja anniskelupaikkoja tiedotettiin heitä koskevista tuloksista. Padasjoen sanomat julkaisi kuukausittain artikkelin edistävän ja ehkäisevän työn teemoihin liittyen. Järjestettiin julistekampanjoita mm. Savuton suomi, Tipaton tammikuu ja Anna lapselle raitis joulou.

Järjestettiin teemallisia tilaisuuksia ja teemapäiviä: Tieto- ja turvataitopäivä päiväkodissa, Juteltaisko? -tilaisuus Yhtenäiskoulun 5.-6. -luokkalaisille, HUU-MA-luento kasiluokkalaisille, Ankuri-tiimin tapaaminen kouluilla, päihde- ja mielenterveysteemaiset lauantai-illat nuorisotalolla (puhalla nolla), teemallinen yönuokku, mittareita ja faktatietoa päihteistä Ehkäisevän päihdetyön viikolla ja nälkäpäivä, missä tehtiin yhdessä ruokaa ja tarjottiin sitä. Järjestettiin myös Vie vanhus ulos -päivä ja lapsille ilmaisia harrastuksia.

Nuokku piti ovet auki myös lauantai-iltaisina ja katupartio päivysti isoimpina juhlapäivinä. Työpajalla siirrettiin tupakkapaikka pois ovien läheisyydestä. Lisättiin vertaistukea mm. päihdeongelmista kärsiville. Pajalla puheeksiotto, varhainen puuttuminen ja ohjaus palveluihin on vakiintunut käytäntö. Päihteettömyyden ja terveiden elämäntapojen tukeminen. Alle 65-vuotiaille eläkeläisille järjestettiin sosiaalisia kontakteja ja arjen vaihtelua tarjoavaa olkkaritointia työpajan tiloissa. Vanhus- ja vammaisjaosto järjesti vanhustenviikolla mm. yleisluennon ikääntyneiden palveluista, kuntoutuksesta ja päihteistä. Päiväkoti kävi viihdyttämässä vanhuksia. Osallistuttiin Onks tää normaalia? -Chat -päivystykseen. Tehtiin yhteistyötä Ankkurin poliisien kanssa. Nuorisotoimi teki nivelvaihtelyä yhdessä koulunuorisotyön ja 4H-yhdistyksen sekä koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Liite 11. Pukkila

Tavoitteet

Huolehditaan ehkäisevän päihdetyön ja pelihaittojen ehkäisyn tarpeen mukaisesta organisoinnista kunnassa ja sen toteuttamisesta eri toimijoiden kanssa, edistetään mielenterveys-työtä kunnassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja tuetaan kuntastrategian hyvinvoiva pukkilalainen -tavoitetta ja edistetään turvallista asuin- ja elinympäristöä sekä henkilökunnan terveyttä ja hyvinvointia.

Toimenpiteet

Nimettiin lakisääteinen toimielin. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorina toimi nuoriso- ja vapaa-ajan toiminnanohjaaja. Toteutettiin Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelmaa. Oltiin mukana HUU-Ma-hankkeessa. Käynnistettiin ”Savuton kunta”- suunnittelutyö.

Tuotokset ja tulokset

Järjestettiin mm. hyvinvointiviikko alakoululla ja kaveriviikko yläkoululla sekä toukokuun liikuntakuu sisältäen esim. unelmien liikuntapäivän sekä Kevätfestarit alakoululla. Kevätfestareilla esiintyi kokemusasiantuntija Ville Nurminen.

Ehkäisevän päihdetyön- sekä pelikasvatusviikolla järjestettiin pelitapahtuma kirjastolla, päihdekasvatusilta 7.-luokkalaisille sekä Halloween-säbäturnaus. Yläkoululla vieraili kokemusasiantuntija Pasi Myllyvirta, johon osallistuivat myös Pukkilan nuorisotyöntekijät. Viikon kampanja aloitettiin järjestetyillä Hyvinvointimessuilla, jossa oli kunnan oma messuosasto yhdessä liikuntapalvelujen ja seurakunnan kanssa. Mahdollistettiin alakoulun 6.-lk:n osallistumisen päivään. Joulukuussa toteutettiin ”Elävä joulukalenteri”.

Osallistuttiin mm. ”Tipaton tammikuu”-, ”Selvin päin kesään”-, ”Savuton päivä”- ja ”Anna lapselle raitis joulu”- kampanjoihin. Jaettiin koulutus- ja kurssitietoa. Osallistuttiin ”Ehkäisevää päihdetyötä vai sirkushuveja? – tuloksia työhön, temppuja huveihin” ja HUU-Ma-hankkeen ”Kuinka puhua kannabiksesta”- koulutuksiin.

Toteutettiin päihdetilannekysely, jonka avulla parannetaan ehkäisevän päihdetyön suunnittelua ja tekemistä. Vastauksia saatiin yhteensä 129, joista n. 40 % tuli alle 18-vuotialta. Toimielin käsitteli kyselyn ja suunnitteli toimintaa kyselyssä nousseiden tarpeiden pohjalta. Tuloksia esiteltiin kuntalaisille, kunnan työntekijöille sekä ne toimitettiin kauppoille ja ravitsemusliikkeille tiedoksi.

Pukkilan kunnasta tuli vuonna 2019 ”Savuton kunta”. Nuorisotilalla, liikuntatiloissa eikä toiminnoissa sallita energijuomia. Alakoulu sekä Askolan yläkoulu ovat Liikkuvia kouluja sekä KiVa-kouluja. Molemmilla kouluilla lisättiin koulunuorisotyötä. Alakoululla otettiin käyttöön 30 min pitkä välitunti/päivä. Nuoriso- ja liikuntapalvelujen työntekijät kävivät ohjaajamassa viikoittain yhden välitunnin. Varhaiskasvatus painotti lapsen etuun ja hyvinvointiin. Senioripalveluissa tarjottiin monipuolista maksutonta liikuntaa sekä kulttuuritoimintaa. Palkattiin määraaikainen jalkautuva seniorityöntekijä. Kunnan sekä yhdistysten lasten ja nuorten liikuntaryhmät olivat ilmaisia sekä nuorille luotiin mahdollisuuksia ilmaiseen omatoimiseen liikunnan harrastamiseen. Nuorisotilatoimintaa kehitettiin alkavaksi alakoululaisille heti koulupäivän jälkeen tarjoten terveellisen välipalan sekä pidettiin erilaisia hyvänmielen teemailtoja.

Liite 12. Sysmä

Tavoitteet

Tavoitteet vuodelle 2019 olivat: Seurataan ajankohtaisia trendejä Sysmässä ja jaetaan tietoa niistä, ehkäistään kiusaamista ottamalla rohkeasti käyttöön erilaisia toimintamalleja, toimijat ovat näkyvissä, osallistuvat ja jakavat tietoa erilaisissa tapahtumissa ja eri ikäryhmien keskuudessa. Järjestetään harrastemessut.

Toimenpiteet

Ehkäisevää työtä tekevät kunnassa monenlaiset tahot. Pete Sysmä kokoontui muutaman kerran vuoden aikana ja osallistui monenlaisiin tempauksiin, kampanjoi ehkäisevän työn puolesta ja järjesti tapahtumia. Viranomais- tai järjestötoimijoiden lisäksi mukana toteutuksessa oli eri elämäntilanteissa olevia kuntalaisia mm. työpajoilta.

Tuotokset ja tulokset

Jatkettiin KiVa-koulu -toimintaa, kehitettiin tukioppilastoimintaa ja tarjottiin kuraattorin oppitunteja sekä koulumummo- sekä koulukummitoimintaa koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Yläkoulun 7.-9.-luokkalaisille järjestettiin Wauhtimo-tapahtuma, aiheina liikenneturvallisuus, päihteiden käyttö ja sen seuraukset sekä ystävyys ja toisen ihmisen huomioonottaminen. Ikäihmisille ja työpaja-asiakkaille järjestettiin pyörätuoliralli, jossa ulkoilutettiin Hoivakoti Kaislan asukkaita. Oltiin mukana 4H-nuorten järjestämässä Beach Party tapahtumassa, aikuisena nuorten keskuudessa, valmiina keskustelemaan mm. päihteistä. Järjestettiin harrastemessut ”Hyvä harrastus ehkäisee monelta harmilta”-teemalla. Itä-Häme ja Lähilehti julkaisi artikkelin tapahtumasta. Osallistuttiin Joulupolulle. Peten luukulla jaettiin esitemateriaalia Anna lapselle raitis joulu -teemalla ja harjoiteltiin kannustamista ja tsemppaamista. Vanhempainyhdistys järjesti Kodin ja koulun päivän yhteisen aamupalan merkeissä. Yhdistys myös kutsui lastenpsykiatri Raisa Cacciatoren Sysmään puhumaan vanhemmuuden iloista ja haasteista yhteistyössä Osaan-hankkeen kanssa.

Toteutettiin päihdetilannekysely, johon saatiin 240 vastausta eri-ikäisiltä sysmälaisiltä. Vastaukset antoivat ajatuksia päihdetyön suunnitteluun mm. haittojen ehkäisyn näkökulmasta Tietoa hyödynnetään vuoden 2020 ehkäisevässä työssä.

Sysmä on mukana HuuMa, Huumeeton Maakunta -hankkeessa, ja toteutti Juteltaisko-päihdekasvatustunnit koululla ja kannabiskoulutusta sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen henkilöstölle.

Lisäksi toteutettiin mm. Tipaton tammikuu -julistekampanja, Smokefree-kampanja 7.–9. -luokille, ryhmäytymispäiviä yhteistyössä koulun ja nuorisotyön kanssa, nuuskan vastainen julistekampanja + infoa nuuskasta ehkäisevän päihdetyön viikolla, juliste- ja materiaalinjakokampanja Anna lapselle raitis joulu -teemalla, Mielenterveyden Ensiapu 2 -koulutus, Pähee 2.0:n Vertaisvalmentajakoulutus, SRK:n etsivä diakoniatyö ja diakoniatyön kuntoiluryhmä syrjäytymisvaarassa oleville / päihteitä käyttäville naisille, nuorisotila sekä kaikki nuorisotoimen retket ja kerhot olivat savuttomia, päihteettömiä ja energiajuomattomia.

Liite 13. HuuMa – Päijät-Häme, huumeeton maakunta -hanke 2019-2021

Sosiaali- ja terveysministeriön Terveyden edistämisen määrärahalla toimiva HuuMa -hanke alkoi vuoden 2019 alussa. Kumppanuussopimuksen allekirjoittivat alueen kunnat, hyvinvointikuntayhtymä sekä laajasti eri järjestöt. Hankkeen osatoteuttajana toimi Lahden ammattikorkeakoulu.

Tavoitteet

Nuorten huumeidenkäytön ehkäisemiseen tähtäävässä hankkeessa muotoillaan konseptia kattavan, vaikuttavan ja kustannustehokkaan edistävän ja ehkäisevän työn tekemiseksi. Tätä varten kehitetään systemaattista tapaa muodostaa nuorilähtöistä tietoa ja hyödyntää sitä toiminnassa sekä kokeillaan ja arvioidaan eri toimintamalleja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja huumeidenkäytön ehkäisemiseksi.

Toimenpiteet

Ensimmäinen vuosi painottui hankkeen toiminnan suunnitteluun ja käynnistämiseen sekä asiakasymmärryksen keräämiseen mm. palvelumuotoilun keinoin. Palvelumuotoiluprosessista ja opiskelijayhteistyöstä vastasi LAMK. Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa ja laajasti toimijoista koostuva muotoiluryhmä niin ikään kolme kertaa, nuorten työpajoja järjestettiin viisi, lisäksi palvelumuotoilun opiskelijat käyttivät erilaisia asiakasymmärryksen hankinnan tapoja. Vierailuja, puheenvuoroja tai kehittämisen fasilitointeja oli lähes jokaisessa kunnassa. Kunnan laajuiseen yhteisöpilotointiin lähti Kärkölän kunta. Yhdessä seudullisen koordinoitun ehkäisevän työn, alueellisesti koordinoitun hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen sekä LAPE-työn ja Kumppanuusverkoston kanssa suunniteltiin kunnille tarjottava systeemisen ajattelun ”Ilmiöpöytäkiertue”, joka mallinnetaan hankkeessa. Tarkoituksena on muodostaa yhdessä parempaa uutta tietoa valitusta lasten/nuorten hyvinvointiteemasta.

Hankkeessa tehtiin alkuselvitys ja arviointisuunnitelma. Alkuseelvitykseen liitettiin tietoa kunnille tehdystä nuorilähtöisen tiedon selvityksestä, jonka teki hankkeelle työskentelevä alueellinen hyvinvointikoordinaattori sekä ehkäisevän työn seutukoordinaattoriyöryhmän tekevästä vuoden 2019 Päihdetilannekyselystä.

EHYT ry:n toteuttamat Hubu-tunnit 8.luokille varattiin jokaiseen kuntaan. Alakoulun opettajille suunnatun Juteltaisko? -mallin ensimmäinen koulutus järjestettiin syyskuussa ja siihen liittyen osallistujien kouluille tarjottiin Juteltaisko? -tunteja myös EHYT ry:n vetämänä. MLL:n Jututtamo-koulutusta jouduttiin siirtämään, mutta pilottiin saatiin mukaan Hollolan kunta ja Orimattilan kaupunki vuodelle 2020. Seudun nuorisotyöntekijöille järjestettiin koulutuspäivä yhdessä seudullisen nuorisopalvelujen kehittämissuunnan ja Nuorisolan osaamiskeskus Vahvistamon kanssa. Koulu- ja opiskeluterveydenhoitajat kävivät EHYT ry:n ja YAD:n yhteishankkeen järjestämän Kannabisinterventio-koulutuksen, jota suunniteltiin järjestettäväksi ja järjestettiin muuallakin Päijät-Hämeessä.

Hankkeelle työskentelevien ehkäisevän työn seutukoordinaattorin, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluesimiehen ja kahden terveydenhoitajan kanssa kehitettiin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon roolia sekä kirjaamista ja tilastointia ehkäisevässä päihdetyössä.

Tuotokset ja tulokset

Hankkeessa saatiin ensimmäisenä vuonna valmiiksi jo luonnokset koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rooleista ehkäisevässä päihdetyössä sekä ADSUME -päihdemittarin ja mini-intervention kirjaaminen ja sitä kautta tilastoituminen. Lisäksi palvelumuotoiluprosessissa valmistuivat asiakasprofiilit: nuori, asiantuntija ja yhteisö. Toimijoiden osaamista lisättiin eri koulutuksissa. Hyviä käytäntöjä kerättiin kunnista.

Liite 14. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

Aluekoordinaattorin työn osalta. Päijät-Hämeessä on ollut muitakin EHYT:n toimintoja mm. koulutyön Hubu-, Juteltaisko, Päihdeilmiö-koulutukset, Kannabis-hanke, Lahden Elokolon ja aluetyöntekijän panos Lahden alueella, lisäksi valtakunnallisia mm. verkkokoulutuksia.

Tavoitteet

Tavoitteena oli, että kunnat ja maakunnat toteuttavat lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa resurssien siihen tarkoituksenmukaisesti ja hyödyntävät järjestölähtöistä ehkäisevän päihdetyön asiantuntemusta, eri alojen ammattilaisten ehkäisevän päihdetyön osaaminen vahvistuu ja he käyttävät EHYT:n menetelmiä ja tietopohjaa, ehkäisevän päihdetyön yhdistystoiminta ja -yhteistyö kasvaa, ehkäisevän päihdetyön vapaaehtoistoimintaan tulee mukaan uusia ihmisiä ja se vahvistuu ja alueellinen ja paikallinen vaikuttamistoiminta lisääntyy

Toimenpiteet

Järjestettiin koulutuksia, tilaisuuksia ja tapahtumia alueelta nousevien tarpeiden ja toiveiden mukaan. Tuettiin ammattilaisia ja lisättiin eri toimijoiden osaamista ehkäisevän päihdetyön aiheista ja menetelmistä. Osallistuttiin valtakunnallisiin ja paikallisiin kampanjoihin ja tapahtumiin tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Vaikutettiin maakunnallisesti kolmannen sektorin yhteistyön toimintaedellytyksiin ja pidettiin ehkäisevän työn asia esillä eri toiminnoissa.

Tuotokset ja tulokset

Koulutettiin kuntien ammattilaisia mm. Nuuska-agenttitoiminnasta (Heinola, Lahti, Hartola), ehkäisevän päihdetyön teemoista (Myrskylä) ja huolen puheeksiotosta (Ensihuoli-koulutus Kärkölä). Järjestettiin nuuska ja kannabis -aiheinen koulutuskahvila (Heinola). Tuettiin Lahden nuorisopalvelujen / Dominon toimintaa asiantuntijaosaamisella.

Toteutettiin Tipaton tammikuu -kampanjaa yhteistyössä Palvelubussin, Kumppanuusverkon ja Lahden Elokolon kanssa ja Savuton Suomi -päivä 28.8. Päijät-Hämeen keskussairaalassa yhdessä Etelä-Suomen Syöpäyhdistyksen kanssa. Toteutettiin häkämittausta ja tarjottiin mocktaileja Elokolon 1-vuotisjuhlissa.

Osallistuttiin Päijät-Hämeen Yhdistysfoorumien suunnitteluryhmän, Päijät-Hämeen Järjestö 2.0-hankkeen aluetyöntekijöiden ryhmän ja Päijät-Hämeen mielenterveys- ja päihdejärjestöjen verkoston työskentelyyn sekä HuuMa-hankkeen palvelumuotoilutyöpajaan. Koottiin Päijät-Hämeen päihdejärjestöjen verkosto ja koordinoitiin alueellisten eduskunta- ja maakuntavaalitulaisuuksien järjestämistä. Rekrytoitiin vapaaehtoisia Ohjaamon Hyvinvointitahtumassa. Kirjoitettiin mielipidekirjoitus ennen koulujen kesälomia nuorten juhlintaan liittyen.

Kohdattujen lukumäärä 599 (naisia 424, miehiä 175).